

Tnu'u vii tnu'u va'a Jesucristo ma sukan ni kaxtnu'u tee ni yo nani Marcos ma

*Juan tee skuandute ñayii ma, ni kaxtnu'u de
sukan kenda Jesucristo ma*

(Mt 3:1-12; Lc 3:1-9, 15-17; Jn 1:19-28)

¹ Sa'a kéja'a tnu'u vii tnu'u va'a Jesucristo Sa'ya
Su'si ma.

² Vaa sa'a ndee tnu'u maa Su'si ma nuu tutu
Isaías ma, tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u ni yo wa'a
Su'si ma:

Tetniñu ri in tee kaxtnu'u de nuu ñayii ma,
te koxtnuu de ja satu'va de ichi ro ma.

³ Te tee tetniñu ri ma chi kenda de ichi nuu masu
nawa iyo kuiti ma,
te kayu'u de ka'an de:

“Jin satu'va ni ichi kenda Iya Tátñuni ma,
jin ndakani jin ndaka'vi ini ni
te jin ndakaka ndaa ni ichi Su'si ma.”

Sa'a ni ka'an Su'si ma ja ko kuu kivi kenda Sa'ya ya
Jesucristo ma, te ni tee Isaías ma nuu tutu de ma.

⁴ Te sukan ni ka'an Su'si ma, sukan ni kuu ja
tee kúu Juan ma chi ni kenda de ichi nuu masu
nawa iyo kuiti ma, te ni skuandute de ñayii ni
jan koo nuu de ma, te jiña'a de nuu ñayii ma ja
na jin ndakani jin ndaka'vi ini i, te jin xndoo i ja
u'vi ka sa'a i ma, te jin ndandikin i Su'si ma, te
jin kuandute i, sukan-va'a xnaa Su'si ma ndaka
kuechi i ma.

⁵ Ndaka ñayii ka iyo ñuu Jerusalén ma, ji'in ndaka ñayii ka iyo ni-ka'nu ñuu Judea ma chi ni ka kenda koo i nuu iyo Juan ma. Te yukan, te ni ka yo ndaka'an, ni ka yo ndakachi i nuu Su'si ma ndaka kuechi i ma. Te Juan ma, ni yo skuandute de i yute nani Jordán ma.

⁶ Te sa'ma Juan ma chi ni kuva'a i ji'in ixi kiti kúu camellu ma, te in ñíí ni yo nu'ni chii de ma. Te ni yo jaa de tika langosta ji'in nduxi ni yo ni'i de yuku ma.

⁷ Te sa'a ni yo kaxtnu'u de:

—Xinañu'u-ka saña vee, te ndandikin-ka maa ya ja neva'a-ka ya tnu'u ndee tnu'u ndatnu sana saña, va ni a ñíí ndijan ya ma masu kaa masu iyo sa ja ndaji sa.

⁸ Saña chi ni skuandute ña'a sa ndaka ni a ji'in ndute, kovaa maa ya chi taa ya tnu'u ndee tnu'u ndatnu, vaa jin koo ni ji'in Xtumani Ndios ma —kúu de jiña'a de.

Jesús ma, ni jandute ya
(Mt 3:13-17; Lc 3:21-22)

⁹ Te ne'un kivi yukan, te Jesús ma, ni kee ya in ñuu luluu nani i Nazaret iyo i ñuu Galilea ma, te kua'an ya. Te ja ni kenda ya yute Jordán ma, te ni skuandute ña'a Juan ma.

¹⁰ Nu ni nana Jesús ma nuu ndute ma, te ni jini ya ja nune andivi ma, te sukan kaa in sata kaa Xtumani Ndios ma, ni nuu ya siki Jesús ma.

¹¹ Te ni ka'an Su'si ma onde andivi ma, te jiña'a ya:

—Ro'o kúu Sa'ya maa ri, te kútoo ña'a ri, te játna ini ri ja sa'a ro a —kúu ya jiña'a ya.

Jesús ma ni jitotnuni ña'a tachi ma
(Mt 4:1-11; Lc 4:1-13)

¹² Nuú ni jinu ma, te Xtumani Ndios ma, ni jan xsia'a ya Jesús ma in nuu masu nawa iyo kuiti.

¹³ Yukan ni iyo Jesús ma uu xiko (40) kivi, te ni yo iyo ya ne'un kiti xeen ka iyo yukan. Te yukan ni kenda tachi ma, ja ni jitotnuni ña'a i ma. Kovaa sani te ni ka kenda koo ángel ma, ni ka jinukuechi i nuu ya ma.

Jesús ma, ni keja'a ya tniñu ya ñuu Galilea ma
(Mt 4:12-17; Lc 4:14-15)

¹⁴ Nuú ni jinu ja ni ka chinee i Juan ma vekaa ma, te ni ja'an Jesús ma ñuu nani i Galilea ma, ja kaxtnu'u ya tnu'u vii tnu'u va'a ká'an Su'si ma.

¹⁵ Te ni ka'an ya:

—Jâ ni kenda kivi, te jâ ni kuyatni ja tatnuni maa Su'si ma. Jin ndakani jin ndaka'vi ini ni, te jin xndoo ni ja u'vi ka sa'a ni ma, te jin ndandikin ni Su'si ma, te jin kandija ni tnu'u vii tnu'u va'a maa ya a —kúu ya jiña'a ya.

Jesús ma, ni kana ya kuun tee ka tava tiaka ja jin kondikin de ya

(Mt 4:18-22; Lc 5:1-11)

¹⁶ Jesús ma, jika ya kua'an ya yu'u mar ñuu Galilea ma. Te ni jini ya in tee nani Simón ma, ji'in tee kúu ñani de tee nani Andrés ma. Tee yukan chi tee ka tava tiaka ka kuu de, te ka yikuu de ka chunee de ñunu de ma nuu ndute ma.

¹⁷ Te jiña'a Jesús ma:

—Ne'e koo ni, te jin kondikin ña'a ni, te sa'a sa ja jin ko kuu ni tee jin nduku ñayii ja jin kondikin i maa sa —kúu ya jiña'a ya.

¹⁸ Te ora yukan-ni, te ni ka xndoo de ñunu de ma, te kuan koo de ji'in ya.

¹⁹ Te ni ka jika-ka de vala ji'in ya, te ni jini Jesús ma in tee nani Santiago, ji'in ñani de Juan ma, sa'ya tee kúu Zebedeo ma. Te ka ñunee de in nuu barcu, te ka yikuu de ka ndasa'a de ñunu de ma ja jin tava de tiaka.

²⁰ Sani te ni kana ña'a ya, te ni ka xndoo de yuva de Zebedeo ma nuu barcu ma, ji'in tee ka jinukuechi nuu de ma, te maa de chi kuan koo de ji'in Jesús ma.

*Ni ndasava'a Jesús ma in tee yinee ña'a in tachi
(Lc 4:31-37)*

²¹ Te ni ka kenda koo Jesús ma ji'in tee ka ndikin ya ma in ñuu nani i Capernaum, in kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma kúu, te ni kivi ya in veñu'u luluu, te ni jakondee ya káxtnu'u ya nuu ñayii ma.

²² Te ndaka ñayii ma, ni ka sa'vi-nka ini i sukan iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya ja káxtnu'u ya ma, vaa Jesús ma chi jini ya nawa kúu ja ká'an ya ma, te masu sa'a ya sukan ka sa'a tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma.

²³ Te veñu'u luluu kátuu ñuu yukan chi iyo in tee, te ini anua de ma yinee in tachi, te ñatuu wa'a i tnu'u ja kandija de tnu'u ká'an Jesús ma, te káyu'u i jiña'a i ya:

²⁴ —¿Nava'a kivi nduu ni nuu ka iyo saña, Jesús tee ñuu Nazaret ma? ¿Vee ni ja xnaa ña'a ni? Saña chi jini ña'a sa, te jini sa ja iya ii vee nuu Su'si ma kúu ni —kúu i jiña'a i.

²⁵ Te ni ndonda ya nuu tachi ma, jiña'a ya:
—Kasiyu'u, te xndoo tee ya'a —kúu ya jiña'a ya.

²⁶ Te tachi ma chi ni skisi ni'ni i de, te ni xtuu ni xndii i de, te ni kayu'u nini'i de, te ni kee i ini anua de ma, te kua'an i.

²⁷ Ndaka ñayii ma ni ka yu'u, te ni ka jakondee i ka jikan-tnu'u tna'a ndi-in ndi-in i:

—¿Nawa kúu ja ni ka jini o a? Tnu'u ya'a chi tnu'u jaa kúu, vaa tee káxtnu'u a chi iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu de, te jini ndija de ndaka tnu'u ká'an de a. Onde nuu tachi ma ni tatnuni de, te ni ka kandija i nuu de —ka kuu ñayii ma ka ka'an i.

²⁸ Ñama xeen ni jitenuu tnu'u Jesús ma ni-ka'nu ñuu Galilea ma, ndaka tna'a ja sa'a ya ma.

Jesús ma, ni ndasava'a ya si'i-xiso Simón Pedro ma

(Mt 8:14-15; Lc 4:38-39)

²⁹ Nu ni ka nde koo de ji'in ya veñu'u luluu ma, te Jesús ma, kua'an ya ji'in Santiago ma ji'in Juan ma ve'e Simón ma ji'in Andrés ma.

³⁰ Te si'i-xiso Simón ma, kátuu ña in nuu jito, yi'i xeen ña'a ka'ni. Te tee ka iyo ma, ni ka jiña'a de Jesús ma,

³¹ te ni jan tu'va ya ña, te ni tnii ya nda'a ña ma, te ni ndone'e ya ña, te ora yukan-ni, te ni ndee ña'a ka'ni ma. Te ni jakondee ña ñukuun ni wa'a ña ja kaa ya ji'in tee ka ndikin ya ma.

Jesús ma, ni ndasava'a ya kua'a ñayii ka ku'u

(Mt 8:16-17; Lc 4:40-41)

³² Nuu jâ ni kêe kandii ma te ve kune ma, ni jan koo ñayii ni ka jan xsia'a i ndaka ñayii ka ku'u ma, ji'in ndaka ñayii ka yinee tachi ini anua i ma, nuu Jesús ma, ja na ndasava'a ña'a ya.

³³ Te ndaka ñayii ka iyo ñuu Capernaum ma, ni ka ndatna'a i ye'e Pedro ma.

³⁴ Jesús ma, ni ndasava'a ya kua'a ñayii ka ku'u ndeva'a-ni na kue'e ma. Te ni ndene'e ya kua'a xeen tachi ini anua ñayii ma. Kovaa ñatuu ni wa'a ya tnu'u ja jin ka'an tachi ma, vaa ni ka yo jini i na in kúu ya ma.

Jesús ma, ni kaxtnu'u ya tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma ini veñu'u lilikin ma
(Lc 4:42-44)

³⁵ Te nuu ve ndii ma nuu ndatinee-ka ma, te ni ndakoo Jesús ma, te ni kee ya yu'u ñuu ma, te kua'an ya in nuu koo maa-ni ya ji'in Yuva ya Su'si ma, sukan-va'a kuu ndatnu'u ya ji'in Yuva ya Su'si ma.

³⁶ Te Simón ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, kuan koo de ka ndanduku de Jesús ma.

³⁷ Te nuu ni ka ndani'i de ya ma, te ka jiña'a de:

—Ndaka ñayii ma, ka ndanduku ña'a i —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁸ Kovaa maa ya chi ni ndakone'e ya:

—Jín koo o ndaka-ka ñuu yatni-ka ma, jín kaxtnu'u o tnu'u vii tnu'u va'a nuu ñayii ma, chi vaa chukan kúu ja vee sa a —kúu ya jiña'a ya.

³⁹ Chukan kúu ja ni yo ja'an Jesús ma ni-ka'nu ñuu Galilea ma, te ni yo kaxtnu'u ya tnu'u vii tnu'u va'a nuu ñayii ma ini veñu'u lilikin ndaka ñuu ma, te ni yo kene'e ya tachi ma ini anua ñayii ma.

Jesús ma, ni ndasava'a ya in tee ku'u kue'e nani lepra
(Mt 8:1-4; Lc 5:12-16)

⁴⁰ In tee ku'u lepra, ni jan tu'va de Jesús ma, te ni jinkuiñi jiti de, te jiña'a de:

—Nú kúni maa ni, te ndasavii ña'a ni kue'e ndó'o sa ya —kúu de jiña'a de ya.

⁴¹ Jesús ma chi ni kunda'vi ini ya tee yukan, te ni sonee ya nda'a ya siki de ma, te jiña'a ya:

—Kúu ini sa ja nduva'a ni. ¡Kendoo vii ni! —kúu ya jiña'a ya.

⁴² Te ora yukan, te ni nduva'a tee ku'u lepra ma, te ni nduvii ñií de ma.

⁴³ Jesús ma, ni ndakuan-ta'vi ya nuu de ora yukan, te ni sacargu xeen ya de, te jiña'a ya:

⁴⁴ —Másu ko kuña'a ni ni-in nuu ñayii ma, su'va kua'an ni, te kaxtnu'u ni ñií ni a nuu sutu ma, te kinda'a ni ja ndakua'a ni nuu Su'si ma ja ndakuan-ta'vi ni nuu ya ja já ni nduvii ni a, sukan ni tatnuni Moisés ma, sukan-va'a ndaka i jin kuni ja ni nduvii ni nuu kue'e ni ndo'o ni ma —kúu ya jiña'a ya.

⁴⁵ Kovaa tee yukan chi kua'an de, te ni keja'a de ndákani de nuu ndaka ñayii ma sukan ni kuu ma. Te chukan kúu ja Jesús ma chi ñatuu ni kuu kivi ndeva'a ya ni-in ñuu ma, te chukan kúu ja ni kendoo ya ichi nuu masu nawa iyo kuiti ma, kovaa maa ñayii ni-ka'nu ñuu ma chi ni ka yo jan koo i nuu iyo ya ma.

2

*Jesús ma, ni xnaa ya kuechi in tee ñatuu kúu kanda de, te ni nduva'a de
(Mt 9:1-8; Lc 5:17-26)*

¹ Te ni ya'a kivi ma, te ni ndivi tuku Jesús ma ñuu Capernaum ma. Te ni ka jiniso'o ñayii ma ja ni ndajaa ya ma.

² Te ni ka ndatna'a kua'a xeen ñayii ma, te ûni ñatuu nde kánda-ka ye'e ma ja jin koo ñayii ma. Te ni jakondee ya káxtnu'u ya tnu'u maa ya ma.

³ Te ni ka kenda koo ñayii ma ji'in in tee ñatuu kúu kanda de. Te kuun tee ka ndiso tee ku'u ma.

⁴ Kovaa ka iyo kua'a xeen ñayii ma, te ñatuu kúu jin kenda koo de ji'in tee ku'u ma onde nuu iyo Jesús ma. Te ni ka ka koo de onde xini ve'e ma, te ni ka ndakana de vala xini ve'e ma, sukan-va'a ndanune, te kuu jin skee de nuu yoxtnee tee ku'u ma onde nuu iyo Jesús ma.

⁵ Te nuu ni jini Jesús ma ja ka kukanu ini xeen de ya ma, te jiña'a ya nuu tee ku'u ma:

—Sa'ya sa, ndaka kuechi ni ma já ni ka naa —kúu ya jiña'a ya.

⁶ Te tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ka iyo de yukan, ka nukoo de, te ka jani ini de:

⁷ “¿Nava'a ká'an tee ya'a sa'a? Te tnu'u ká'an de ya chi ñatuu játna ini Su'si ma. Vaa maa in-ni Su'si ma kuu xnaa kuechi o ma”, ka kuu de ka ka'an de.

⁸ Kovaa Jesús ma chi já ni jinitnuni ya ndaka ja ka jani ini de ma, te ni jikan-tnu'u ya de:

—¿Nava'a ka jani ini ni sukan?

⁹ ¿Nde a kúu ja yii-ka kuña'a o tee ku'u a? ¿Yii-ka ja kuña'a o ja: “Kuechi ni ma já ni ka naa”, o xi yii-ka ja kuña'a o: “Ndakoo ni, te ndake'en ni nuu ni katu ni a, te kuán no'o ni”?

¹⁰ Vitna te jin kuni ni ja saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a, iyo sa ja tatnuni sa ñuu ñayivi a,

sukan-va'a jin naa kuechi ñayii ma —kúu ya jiña'a ya.

Sani te jiña'a ya tee ku'u ma:

¹¹ —Nuu ndijin ká'an sa, ndakoo ni, te ndake'en ni nuu ni katuu ni a, te kuán no'o ni ve'e ni ma —kúu ya jiña'a ya.

¹² Sani te ni ndakoo de, te ni ndake'en de nuu ni katuu de ma, te ni ndee de ve'e Pedro ma me'ñu ndaka ñayii ka iyo ma. Sani te ndaka ñayii ka iyo ma, ni ka sa'vi-nka ini i ja sukan ni kuu ma, te ni ka jakondee i ka ndachiñu'u i Su'si ma, te ka ka'an i:

—Ñatuu nama uun ni ka jini o sa'a —ka kuu i ka ka'an i.

Jesús ma, ni ndatnu'u ya ji'in ñayii ka sa'a ja u'vi ma

(Mt 9:9-13; Lc 5:27-32)

¹³ Sani te kua'an Jesús ma in-ka jichi yu'u mar ma. Te ñayii ma chi ni jan koo i ni ka jan tu'va ña'a i, te maa ya chi ni kaxtnu'u ya tnu'u Su'si ma.

¹⁴ Te ichi nuu kua'an ya ma, te ni jini ya tee kúu Leví ma sa'ya tee kúu Alfeo ma, vaa núkoo de ndáke'en ya'vi de xu'un no'o ñuu Roma ma nuu ndaka ñayii ka kivi koo ini ñuu ma, ja jin xiko i ndatniñu i nuya'vi ma. Te jiña'a ya:

—Kondikin ña'a ni —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ndokuiñi tee kúu Leví ma, te ni ndikin de ya.

¹⁵ Sani te ni kana Leví ma Jesús ma ve'e de ma ja jin kaa de ji'in ya xita, te kua'a tee ka ndake'en ya'vi xu'un no'o ñuu Roma ma, ji'in kua'a tna ñayii ñatuu ka sa'a ja va'a ma ka nukoo tna nuu mesa

nuu núkoo Jesús ma ji'in tee ni kaji ya ja ka ndikin de ya ma. Vaa kua'a xeen ñayii ma ka ndikin ya.

¹⁶ Te jaku tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, tee ni ka yo kuu fariseo ma, ni ka jini de Jesús ma, ja núkoo ya ne'un ndaka ñayii yukan ma, te ka jiña'a de nuu tee ka ndikin ya ma:

—¿Nava'a teskua'a ni a, jaa de ndeyu ji'in kui'na ka ndake'en ya'vi xu'un a, ji'in ndaka-ka ñayii ñatuu ka sa'a ja va'a a? —ka kuu de ka jiña'a de.

¹⁷ Te ni jiniso'o Jesús ma, te jiña'a ya:

—Ñayii ka iyo va'a ma chi ñatuu ka jiniñu'u i tee tatna ma, chi yika-ni ja ñayii ka ku'u ma. Saña chi masu vee sa ja ndakana sa ñayii ka jani ini i ja ñayii va'a-ka ka kuu i ma chi vee sa ja ndakana sa ñayii ka ndakunitnuni i ja ka ndiso kuechi i ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni kaxtnu'u Jesús ma nava'a ñatuu ka iyo ndite tee ka ndikin ya ma

(Mt 9:14-15; Lc 5:33-35)

¹⁸ In jichi, te tee ka ndikin Juan ma, ji'in tee ka kuu fariseo ma, ka iyo ndite de, sukan-va'a jin chiñu'u de Su'si ma. Te jaku ñayii ni jan koo nuu Jesús ma, ka jiña'a i:

—¿Nava'a tee ka ndikin Juan ma, ji'in tee ka kuu fariseo ma, ka iyo ndite de ka jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te tee ka ndikin ña'a ndijin a chi ñatuu ka sa'a de sukan? —ka kuu i ka jiña'a i.

¹⁹ Te Jesús ma chi ni ndakone'e ya:

—¿Xi jin koo ndite ñayii ka iyo viko tnánda'a ma, te vitna ja ka iyo-ka i ji'in suchi yii tnánda'a ma? Nú iyo-ka suchi yii tnánda'a ma chi masu kuu ja jin koo ndite ñayii ma.

²⁰ Kovaa kenda in kivi ja jin xstandiyo i suchi tnánda'a ma. Nuna kenda kivi yukan, sana jin koo ndite ñayii ma.

Ni kaxtnu'u Jesús ma ja in ja jaa ma chi masu ndaketna'a i ji'in in ja tu'u ma
(Mt 9:16-17; Lc 5:36-39)

²¹ 'Ñatuu ni-in ñayii ndása'a in sa'ma tu'u te ndachu'un i in sa'ma jaa, chi vaa sa'ma jaa ma chi ndatiyi i, te kachi i ja tu'u ma, te ka'vi-ka te'nde i.

²² Ni masu tnaa o ndute uva yika ni ju'ni o ma in nuu ñií kiti já ni kuu kii iyo i ma, vaa ndute uva ma chi sa'a de ja te'nde ñií ma, te skenaa o ndute uva ma ji'in ñií ma. Chukan kúu ja tnaa o ndute uva yika ni ju'ni o ma in nuu ñií jaa ma —kúu ya jiña'a ya.

Jesús ma, ni kaxtnu'u ya nde a kanuu-ka ja sa'a o kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma
(Mt 12:1-8; Lc 6:1-5)

²³ In kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, te kua'an Jesús ma in ne'un itu triu, te tee ka ndikin ya ma, ka tnu'u de yoko triu ma te ka jaa de kuan koo de.

²⁴ Te tee ka kuu fariseo ma, sa'a ka jiña'a de Jesús ma:

—¡Konde'ya ni! ¿Nava'a ka sa'a tee ka ndikin ña'a a sukan? ¿Xi ñatuu jini ni ja masu kuu sa'a o sukan kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu o ma? —ka kuu de ka jiña'a de.

²⁵ Kovaa maa ya chi jiña'a ya:

—¿Ñatuu nama ni ka ka'vi ni sukan ni ka sa'a David ma, ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, in

jichi ma? Vaa ñatuu ndenu jin ni'i de ja jin kaa de ma, te ka kokon de ma.

²⁶ Te kivi ni yo kuu Abiatar ma tee tátununi nuu sutu ma, te ni kenda David ma ve'e Su'si ma, te ni jaa de xtatila iyo nuu Su'si ma, te suni ni wa'a tna de ni ka jaa ndaka tee kuan koo ji'in de ma, te vitna ja maa-ni tee ka kuu sutu ma kuu jin kaa ma —kúu ya jiña'a ya.

²⁷ Te suni jiña'a tna ya:

—Ni sa'a Su'si ma in kivi ni tatnuni ya ja ma jin satniñu ñayii ma. Kovaa masu ni kuni Su'si ma ja jin ndo'o jin neni ñayii ma, ja kuechi kivi ma.

²⁸ Chukan kúu ja saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a, iyo sa ja tatnuni tna sa siki ja kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma —kúu ya jiña'a ya.

3

In kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, ni ndasava'a Jesús ma in tee ni yichi nda'a de (Mt 12:9-14; Lc 6:6-11)

¹ Ni kivi Jesús ma in-ka jichi ini veñu'u luluu ma, te yinee in tee, te in nda'a de ma chi ni yichi i.

² Te tee ñatuu ka kunimani nuu Jesús ma, ka jito yu'u de ya nú ndasava'a ya tee yukan ma, sukan-va'a jin ni'i ini de naxe jin xtekuechi de ya, vaa kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma kúu kivi yukan.

³ Te jiña'a Jesús ma nuu tee ni yichi nda'a ma:

—Ndokuiñi ni, te jinkuiñi ni me'ñu a —kúu ya jiña'a ya.

⁴ Te ni jikan-tnu'u ya nuu tee ka iyo ma:

—¿Nde a iyo ja kuu sa'a o kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu o a? ¿Ja va'a ma xi ja u'vi ma? ¿Sa'a o ja koteku in ñayii, xi sa'a o ja na kûu i? —kúu ya jiña'a ya.

Kovaa tee yukan chi ñatuu ni ka ka'an de.

⁵ Jesús ma chi nde'ya ya, te ni ndakiti ini ya nuu tee ka iyo ma. Te ni kuxii ini ya, ja ñatuu ka kuni de ja jin jaku'ni ini de ma. Te jiña'a ya tee ni yichi nda'a ma:

—Ndaskuili ni nda'a ni a —kúu ya jiña'a ya.

Te tee yukan chi ni ndaskuili de nda'a de ma, te ni nduva'a.

⁶ Kovaa nuu ni ka nde koo tee ka kuu fariseo ma, te ni ka keja'a de ka ndatnu'u tna'a de ji'in tee ka ndikin tee kuu Herodes ma, naxe jin ka'ni de Jesús ma.

Ni ka ndikin kua'a ñayii Jesús ma yu'u mar ma

⁷ Jesús ma chi kua'an ya ji'in tee ka ndikin ya ma yu'u mar ma, te ka ndikin kua'a ñayii ñuu Galilea ma kuan koo i.

⁸ Nuú ni ka jiniso'o ñayii ma ndaka milagru ni sa'a ya ma, te ni jan koo tna kua'a ñayii ñuu Jerusalén ma, ji'in ñayii ni-ka'nu ñuu Judea ma, ja jin kuni i ya, suni ñayii ñuu Idumea ma, ji'in ñayii in-ka yu'u yute Jordán ma, ji'in ñayii ñuu Tiro ma, ji'in ñayii ñuu Sidón ma.

⁹ Kovaa Jesús ma chi ni sacargu ya tee ka ndikin ya ma ja na koo tu'va in barcu, sukan-va'a máko jin kuexni'ni xeen ña'a ñayii ma,

¹⁰ chi vaa ndaka ñayii ka ku'u ma, ûni ka jakoxtna'a i siki ya ma ja na jin kaki'i i ya, sukan-va'a jin nduva'a i, sukan ni ndasava'a ya kua'a xeen ñayii ka ku'u ma.

¹¹ Te ni ka jini tachi ma, te ni ka jinkuiñi jiti i nuu ya, te ka kayu'u i ka jiña'a i:

—Ndijin chi Sa'ya Su'si ma kúu ni —ka kuu i ka jiña'a i.

¹² Kovaa Jesús ma chi ni ndonda xeen ya nuu i, sukan-va'a máko jin ka'an i na in kúu ya ma.

Ni kaji Jesús ma uxi uu tee tetniñu ya ja jin kaxtnu'u de tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma (Mt 10:1-4; Lc 6:12-16)

¹³ Te ni kaa Jesús ma in yuku, te ni kana ya ndaka ñayii kúni maa ya ma, te ni ka ndututu i.

¹⁴ Te ni kaji ya ne'un ndaka ñayii ma uxi uu tee jin kondikin ya ma. Te ndaka tee yukan ni xnani ya apóstol, (ja kúni ka'an “tee tetniñu maa ya ja jin kaxtnu'u de tnu'u maa ya ma”). Te jin koo de ji'in ya, te kaxtnu'u ya tnu'u maa ya ma, te sana jin ndakaxtnu'u de nuu ñayii ma.

¹⁵ Te jin koneva'a de tnu'u ndee tnu'u ndatnu, ja sukan jin ndene'e de tachi ka yinee ini anua ñayii ma.

¹⁶ Ndaka tee ya'a ka kuu uxi uu tee ni ndakaji Jesús ma: Simón ma kúu in tee ni ndaxsama ya ja nani de, te ni nukonani de Pedro.

¹⁷ Te Santiago ma ji'in ñani de Juan ma sa'ya tee kúu Zebedeo ma, te ni xnani ya de Boanerges, ja kúni ka'an “sa'ya ja ka'ndi ma”, vaa kuechi ja inuyachi yu'u de ma.

¹⁸ Te Andrés ma, ji'in Felipe ma, ji'in Bartolomé ma, ji'in Mateo ma, ji'in Tomás ma, ji'in tee nani Santiago ma sa'ya tee kúu Alfeo ma, suni tna Tadeo ma, ji'in Simón tna'a tee ka nani cananita tee ni ka yo kanaa ji'in tee ñuu Roma ma,

¹⁹ ji'in Judas Iscariote tee ke'en-su'va Jesús ma.

*Ni kaxtnu'u Jesús ma naxe ndo'o ñayii ká'an
ndeva'a ja kuu Xtumani Ndios ma
(Mt 12:22-32; Lc 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Sani te ni kivi Jesús ma ini ve'e ma, te in-ka jichi ni ka ndututu kua'a xeen ñayii ma, te ni ñatuu kúu kaa ñukuun ya xita ji'in tee ka ndikin ya ma.

²¹ Te ni ka jini tna'a kuikin ya ma, te ni ka kenda koo i, ja jin nu koo i ji'in ya, chi vaa ka ka'an i ja já ni ndunee ya.

²² Te suni tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ja ka iyo de ñuu Jerusalén ma, te ni ka kenda koo de nuu iyo Jesús ma, te sa'a ka ka'an de: maa Beelzebú suchi tátnuni nuu ndaka-ka tachi ma, yinee i ini anua Jesús ya, te suu i wa'a tnu'u ndee tnu'u ndatnu ja kéne'e de tachi ma, ka kuu de ka ka'an de.

²³ Te Jesús ma chi ni kana ya ndaka tee ka jani ini sukan ma, te ni ka'an ya in tnu'u vijin, te jiña'a ya:

—¿Naxe kuu ndene'e tachi nani Satanás ma tachi ji'in i ma?

²⁴ Vaa nú in ñuu, te ka iyo nanimaa ñayii ka ndakiti ini nuu tna'a i ma, te ¿naxe kuu jin koo ka'nu ndaka i ma?

²⁵ Te suni maa i kúu ji'in ñayii ka iyo in-ni ve'e ma, te nú jin ndakiti ini nuu tna'a i ma, te ¿naxe kuu jin koo ka'nu ndaka i?

²⁶ Sukan tna tachi ma, nuna jin ndakanaa maa i ma, masu kuu jin koo ka'nu i, te masu jin kundee i nawa jin sa'a i ñuu ñayivi a, su'va jin xnaa i maa i ma.

²⁷ 'Ñatuu ni-in ñayii ja kuu kivi i ini ve'e ka'nu neva'a in tee ndatnu xeen te xandee i nawa ni

sakui'na tee ndatnu xeen ma, nú masu ja xi-nañu'u-ka ku'ni i de. Onde sukan, sana kuu ndax-tandee i nawa ni sakui'na de ma.

²⁸ 'Ja ndaa ká'an sa ja Su'si ma chi sakanu ini ya ndaka kuechi ñayii ma, ji'in ndaka ja u'vi ka ka'an i ma.

²⁹ Kovaa ñayii ká'an ndeva'a ja kuu Xtumani Ndios ma chi masu sakanu ini ya i chi su'va ndakuiso kuechi-ka maa i, te sukan koo i ni-kani ni-jika —kúu ya jiña'a ya.

³⁰ Sukan jiña'a Jesús ma, chi vaa ndaka maa tee yukan chi ni ka ka'an de ja yinee tachi ma ini anua ya ma.

Ni ka'an Jesús ma nde ñayii kúu si'i ya ji'in ñani ya ji'in ku'va ya

(Mt 12:46-50; Lc 8:19-21)

³¹ Te ni ka kenda koo si'i Jesús ma, ji'in ñani ya ma, kovaa ni ka kendoo ña ichi ke'e ma, te ni ka tetniñu ña in ñayii ja na kana i ya.

³² Te ñayii ka nukoo xiñi Jesús ma ka jiña'a nuu ya ma:

—Si'i ni ma, ji'in ñani ni ma, ka iyo i ke'e ma, te ka ndanduku ña'a i —ka kuu i ka jiña'a i.

³³ Te ni ndakone'e ya:

—¿Na in kúu si'i sa ma, ji'in ñani sa ma, ka jani ini ni? —kúu ya jiña'a ya.

³⁴ Te nde'ya ya ndaka ñayii ka nukoo xiñi ya ma, te jiña'a ya:

—Ndaka maa ñayii ya'a ka kuu si'i sa a, ji'in ñani sa a,

³⁵ chi vaa ndeva'a-ni ñayii ja sa'a i sukan játna ini Su'si ma, ñayii yukan kúu ñani sa ma, ji'in ku'va sa ma, ji'in si'i sa ma —kúu ya jiña'a ya.

4

Ni ka'an Jesús ma in tnu'u vijin tee ni saka triu ma

(Mt 13:1-9; Lc 8:4-8)

¹ In-ka jichi ni keja'a Jesús ma káxtnu'u ya tnu'u ya ma nuu ñayii ma yu'u mar ma. Te ni ka ndututu kua'a xeen ñayii, te chukan kúu ja ni kaa Jesús ma in nuu barcu iyo nuu ndute ma, te ni jinkoo ya, te ka iyo ñayii ma yu'u ndute ma.

² Te ni keja'a ya ká'an ya kua'a tnu'u vijin, te in tnu'u vijin ya'a ni ka'an ya, te jiña'a ya:

³ —Jin koniniso'o ni ja ká'an sa a. In tee, ni kee de kuan saka de triu.

⁴ Te ja ni saka de ma, jaku ni ka jinkava ichi jika de ma, te ni ka kenda koo lasaa ma, te ni ka jaa ti.

⁵ Te jaku-ka ni ka jinkava ne'un yuu ma, nuu masu iyo kokon ñu'ú ma. Triu yukan chi ni ka jite yachi i, chi vaa masu ñu'ú kokon ni ka ni'i i ma,

⁶ kovaa nuu ni jinu kandii ma, te ni ka kayu i, te ni ka yichi i, chi vaa masu ni ka ni'i yo'o va'a i.

⁷ Te jaku-ka triu ma ni ka jinkava ne'un iñu ma, te ni ka ja'nu iñu ma, te ni ka skue'ne i triu ma. Te chukan kúu ja ñatuu ni ka kuu triu ma.

⁸ Kovaa jaku tna'a ja ni ka jinkava nuu ñu'ú va'a ñu'ú kokon ma, te triu yukan chi ni ka ja'nu i, te na'nu na'nu yoko ni ka kana koo i, te ni ka chitu va'a i. Sava yoko i ma ni ka chitu oko uxi (30) triu, ji'in uni xiko (60) triu, te sava-ka yoko i ma chi cientu triu ni ka chitu i —kúu ya jiña'a ya.

⁹ Sani te jiña'a tna Jesús ma:

—Nde ni iyo so'o ja jin koniniso'o ni, te jin koniniso'o va'a ni —kúu ya jiña'a ya.

Ni kaxtnu'u Jesús ma nava'a ni ka'an ya tnu'u vijin ma

(Mt 13:10-17; Lc 8:9-10)

¹⁰ Nuú ni kukuee-ka ma, te nuú ni kendoo maa-nka Jesús ma ji'in ñayii ka iyo yatni-ka ya ma ji'in ndi-uxi uu tee ka ndikin ya ma, te ni ka jikan-tnu'u i nawa kúni ka'an tnu'u vijin ni ka'an ya ma.

¹¹ Te ni ndakone'e ya:

—Su'si ma, já ni kaxtnu'u ya nuú ndijin naxe tatnuni ya ma. Kovaa nuú ñayii ñatuu ka kandija ma chi kuña'a o ndaka kuenda tnu'u vijin,

¹² sukan-va'a visi na jin konde'ya-ka i, kovaa ma jin kuni i, te visi na jin koniniso'o-ka i, kovaa ma jin jaku'ni ini i, chi vaa ñatuu ka kuni i ja jin ndakokuiñi i te jin ndakani jin ndaka'vi ini i te jin ndandikin i Su'si ma te sakanu ini ya kuechi i ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni kaxtnu'u Jesús ma nawa kúni ka'an tnu'u vijin tee ni saka triu ja ni ka'an ya ma

(Mt 13:18-23; Lc 8:11-15)

¹³ Te jiña'a ya:

—¿Ñatuu ka jaku'ni ini ni tnu'u vijin ya'a? ¿Naxe jin jaku'ni ini ni ndaka-ka tnu'u vijin ja ká'an sa a?

¹⁴ Te tee sáka triu ma chi sukan kúu in tee káxtnu'u tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma kúu de.

¹⁵ Ka iyo ñayii ka kuu sukan ka kuu triu ni ka jinkava ichi ma, chi vaa ka jiniso'o i tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma, kovaa jínu ka jiniso'o i ma, te kenda tachi nani Satanás ma, te xtandiyo i tnu'u ni ka jakun-nee ini anua ñayii ma, te ñatuu ka kandija-ka i tnu'u Su'si ma.

¹⁶ Te jaku ñayii ma chi sukan ka kuu triu ni ka jinkava ne'un yuu ma ka kuu i. Ka jiniso'o i tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma, te sii ini ka jan-ta'vi i,

¹⁷ kovaa ñatuu ka ni'i yo'o va'a i, te ñatuu kúu jin konukuiñi va'a i. Te nú ka ndo'o ka neni i, xi ka sondikin ña'a i ja kuechi tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma, sani te ñatuu ka kandija-ka i tnu'u Su'si ma.

¹⁸ Jaku-ka ñayii ma chi sukan ka kuu triu ni ka jinkava ne'un iñu ma ka kuu i. Ka jiniso'o i tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma,

¹⁹ kovaa ndaka tniñu iyo ñuu ñayivi ya'a, ka xndi ini xeen i, te ka ndi ini xeen i ja jin koo xu'un i, te ka ndiyo ini i ja jin koneva'a i ndaka ndatniñu ma, te ndaka cha'a, kivi ña'a i te xnda'vi ña'a i, te ka ndunaa i tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma, te chukan kúu ja ñatuu kúu ja jin sa'a i sukan kúni Su'si ma.

²⁰ Kovaa in jichi-ka ñayii ma chi ka jiniso'o i tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma, te ka kandija i, te vivii ka sa'a i sukan kúni Su'si ma. Ñayii ya'a chi sukan ka kuu triu ni ka jinkava nuu ñu'ú va'a ma, sukan ka kuu i. Jaku i ma ka kuu sukan ka kuu yoko triu ja ni ka wa'a i oko uxi (30) triu ma, te jaku-ka i ma ka kuu sukan ka kuu yoko triu ja ni ka wa'a i uni xiko (60) triu ma, te jaku-ka i ma ka kuu sukan ka kuu yoko triu ja ni ka wa'a i cientu triu ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka'an Jesús ma in tnu'u vijin siki in ja ndú'va ja xtnuu i nuu o
(Lc 8:16-18)

²¹ Suni jiña'a ya:

—¿Na in ñayii, ja xndu'va i in ñu'u, te ke'en i, te chinee i chii kajoo ma xi ichi chii jito i ma? Ña'a

chi in ja ndú'va ñu'u ma chi koxtnee i in nuu sukun, sukan-va'a xtnuu va'a i.

²² Suni maa i kúu ja ndaka ja iyo yu'u ma chi ndatuu i, te ndaka ja iyo yu'u ja ñatuu ka jini o ma chi kenda kivi ja jin kuni ndaka o sukan kaa sukan iyo ma.

²³ Nde ni iyo so'o ja koniniso'o ni, te koniniso'o va'a ni —kúu ya jiña'a ya.

²⁴ Suni jiña'a ya:

—Jin koniniso'o va'a ni, te jin ndasa'a ni kuenda nawa ká'an sa a, vaa ndaka ja va'a ka sa'a ka kuu nuu tna'a o ma, te sukan ndataa Su'si ma, te su'va kua'a-ka ndataa ya nuu o.

²⁵ Vaa ñayii neva'a kua'a-ka ja vii ja luu ni skuta'vi ña'a Su'si ma chi su'va ni'i kua'a-ka i. Kovaa ñayii ñatuu nawa neva'a i ma chi su'va xtandiyo ya onde jaku ja neva'a i ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka'an Jesús ma in tnu'u vijin sukan ja'nu triu ma

²⁶ Jesús ma chi ni ka'an tna ya:

—Suni nuu tatnuni Su'si ma chi sukan kúu in tee sáka triu nuu ñu'ú ma kúu.

²⁷ Visi kixi de jakuaa ma te ndito de nduu ma, kovaa triu ma chi jite i, te ja'nu i, te ni masu jini maa de naxe kúu i,

²⁸ chi vaa kúu maa i nuu ñu'ú ma, vaa xinañu'u jite i kuenda tnu'u ja yi'i kúu i, te ja'nu i, te saa kána yoko i. Sani te kuee-ka ma, te saa ka chitu yoko i ma ji'in triu ma.

²⁹ Te saa nú ni jija i te ve kuaan i, sani te ja'nde de, vaa já ni kenda kivi ndututu i ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka'an Jesús ma in tnu'u vijin in ndikin tnu mostaza

(Mt 13:31-32; Lc 13:18-19)

³⁰ Suni jiña'a Jesús ma:

—¿Na nde a kúu jin sketna'a o ja inuu kúu i ji'in sukan tatnuni Su'si ma, ka jani ini ni?

³¹ Sukan kúu in ndikin tnu mostaza ja skee o nuu ñu'ú ma kúu ja tatnuni Su'si ma, vaa in ja luluu ti'i-ni kúu i ne'un ndaka-ka ndikin ja iyo ñuu ñayivi a,

³² kovaa nuna skee o i, te jite i, te ve kua'nu i, te kuu i in yutnu kui'i, te ja'nu xeen-ka tnu sana ndaka-ka ja ka saka ñayii ma nuu huerta i ma, te na'nu xeen ka kuu nda'a tnu ma, ja onde lasaa ma chi kuu jin sa'a ti taka ti ne'un nda'a tnu ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni yo ka'an Jesús ma tnu'u vijin ma nuu ñayii ñatuu ka jan-ta'vi sii ini tnu'u ya ma

(Mt 13:34-35)

³³ Te sukan kua'a tnu'u vijin ni yo ka'an Jesús ma, ja káxtnu'u ya tnu'u maa ya ma, vaa ñatuu ni ka yo jan-ta'vi sii ini ñayii ma tnu'u ya ma.

³⁴ Chukan kúu ja ñatuu nawa ni yo kaxtnu'u ndijin ya ma, su'va ndimaa tnu'u vijin ni yo ka'an ya. Te saa ni yo ndakaxtnu'u ya nuu maa in-ni tee ka ndikin ya ma nawa kúni ka'an ja ni yo ka'an ya ma.

Jesús ma, ni ndasa'a nañii ya kajin yi'i ma ji'in ndute ma

(Mt 8:23-27; Lc 8:22-25)

³⁵ Te nuu ve kune kivi yukan, te jiña'a Jesús ma tee ka ndikin ya ma:

—Jín koo o in-ka yu'u ndute ma —kúu ya jiña'a ya.

³⁶ Te ni ka xndoo de ñayii ma, te kuan koo de ji'in Jesús ma nuu barcu nuu ñunee ya ma. Te suni ka ndikin-ka ña'a sava-ka barcu ma.

³⁷ Te ni jakondee yi'i xeen kajin, te ni jaku'un kua'a xeen ndute ini barcu ma, ûni ve chitu de, te ve sa'vi tnu.

³⁸ Kovaa Jesús ma chi ni chi'i ya in sa'ma xini ya te ni kixi ya ichi yata barcu ma. Te ni ka xndoto de ya, te ka jiña'a de ya:

—Teskua'a, ¿ñatuu ndí ini ni ja ve jin sa'vi o nuu ndute a? —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁹ Te Jesús ma, ni ndakoo ya, te ni tatnuni ya nuu kajin yi'i ma ji'in nuu ndute ma, te jiña'a ya:

—Ndukuee. Koo nañii —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ndukuee kajin yi'i ma, te nañii kuiti ni kuu.

⁴⁰ Sani te jiña'a Jesús ma nuu tee ka ndikin ya ma:

—¿Nava'a ka yu'u xeen ni? ¿Ni ñatuu jin kukanu ini-ka ña'a ni? —kúu ya jiña'a ya.

⁴¹ Kovaa ndaka tee ka ndikin ya ma chi ni ka yu'u xeen de, te ni ka jakondee de ka jikan-tnu'u tna'a ndi-in ndi-in de:

—¿Na in kúu tee ya'a, ja onde kajin yi'i a ji'in ndute ya, ni ka kandija i ja ká'an de a? —ka kuu de ka ka'an de.

5

*Ni ndasava'a Jesús ma in tee ja kayinee ña'a tachi
(Mt 8:28-34; Lc 8:26-39)*

¹ Ni ka kenda koo de ji'in ya in-ka yu'u mar ma, in ñuu nani i Gerasa.

² Te nuu ni nuu Jesús ma nuu barcu ma, te ni jan tu'va ña'a in tee ja yinee ña'a tachi. Tee ya'a chi vee de ichi nuu ka yinee ndiyi ma,

³ chi vaa yukan ni yo iyo de. Ni-in ñayii ñatuu ni yo kundee ja ku'ni va'a i de ji'in yo'o kaa ma.

⁴ Visi kua'a jichi ni ka yo ju'ni i nda'a de ja'a de ji'in yo'o kaa ma, kovaa ndimaa ni yo sa'a kuechi, ni yo sa'a likin de. Te ni-in ñayii ñatuu ni yo kundee nuu de.

⁵ Kua'an vee de nduu ma ji'in jakuaa ma ichi yuku ma ji'in nuu ka yinee ndiyi ma. Ni yo kayu'u de, ni yo ke'en de yuu, te ni yo wa'a de maa de, ûni ni yo xtnakue'e de maa de.

⁶ Nuun ni jini de onde jika-ka ja vee Jesús ma, te jinu de kuan tna'a de ya, te ni jinkuiñi jiti de nuu ya,

⁷ te kayu'u de jiña'a de:

—¡Máko kivi nduu ni ji'in sa, Jesús! ¡Te kuechi ja Sa'ya Su'si onde sukun ma kúu ni, te jikan-ta'vi xen-xeen sa nuu ni ja má xndo'o ña'a ni! —kúu de jiña'a de.

⁸ Te ni ka'an de sukan, chi vaa Jesús ma, jiña'a ya:

—Tachi, xndoo tee ya'a.

⁹ Te Jesús ma, ni jikan-tnu'u ya:

—¿Naxe nani ro? —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ndakone'e tachi ma:

—Legión nani sa, vaa kua'a xeen sa kúu —kúu i jiña'a i.

¹⁰ Te jikan-ta'vi xeen i nuu Jesús ma ja máko tetniñu ya ndaka tachi ma ja jin ke koo i ñuu yukan.

¹¹ Te yuku yukan ka iyo kua'a chikini, ja ka yikuu ti ka jaa ti,

¹² te ka jikan-ta'vi ndaka tachi ma ka jiña'a i:

—Tetniñu ña'a ni nuu ka iyo chikini ma, te kachi ni, te jin ndivi koo sa ti —ka kuu i ka jiña'a i.

¹³ Te ni wa'a Jesús ma tnu'u, te ndaka tachi ma, ni ka nde koo i ini tee yukan, te ni ka ndivi koo i ini chikini ma. Te visi uu mil chikini ma ka kuu, te ka jinu ti ni ka nu koo ti onde nuu ndute mar ma, te ni ka kê koo ti nuu ndute ma, te ni ka kandee ti, te ni ka ji'i ti.

¹⁴ Te ñayii ka jito ti ma, ni ka ke koo kunu i, te kuan koo i ka ndakani i ni-ka'nu ñuu ma sukan ni kuu ma. Te ñayii ñuu ma, ni jan koo i ni jan koto i nawa ni kuu ma.

¹⁵ Te nuu ni ka kenda koo i nuu iyo Jesús ma, te ni ka jini i ja núkoo tee ni ka yo yinee ña'a kua'a xeen tachi ma, ja já ni ndinuu de sa'ma de ma, te já ni ndukaji ini de. Te ñayii ma, ja ni ka jini i sukan ni kuu ma, te ni ka yu'u i.

¹⁶ Te ñayii ka iyo yukan, ja ni ka jini i sukan ni kuu ji'in tee ni ka yo yinee ña'a tachi ma, ji'in sukan ni ka kuu chikini ma, ni ka ndakani i nuu ndaka-ka ñayii ma.

¹⁷ Te ndaka ñayii ma, ni ka jakondee i ka jikan-ta'vi i nuu Jesús ma ja na kee ya ñuu yukan te ki'in ya.

¹⁸ Te nuu ni ndaa ya nuu barcu ma, te tee ni ka yinee ña'a tachi ma, te jikan-ta'vi de ja na kua'a Jesús ma tnu'u ja na ki'in de ji'in ya.

¹⁹ Kovaa Jesús ma, ña ni wa'a ya tnu'u, su'va jiña'a ya:

—Kuán no'o ni ve'e ni ma ji'in nuu tna'a ni ma, te ndakani ni ndaka ja ni sa'a ña'a Iya Tátnuni ma, sukan ni ndakunda'vi ini ña'a ya a —kúu ya jiña'a ya.

²⁰ Te tee yukan chi kuan no'o de, te ni keja'a de ndákani de nuu ndaka ñayii ñuu Decápolis ma

sukan ni ndasava'a ña'a Jesús ma. Te ndaka ñayii ma, ni ka sa'vi-nka ini i.

Ni ndaxteku Jesús ma sasi'i tee nani Jairo ma, te ni ndasava'a ya in ña'a

(Mt 9:18-26; Lc 8:40-56)

²¹ Nuu ni ndenda Jesús ma ji'in barcu ma in-ka yu'u mar ma, te ni ka ndututu kua'a ñayii, te ni kendoo ya yukan.

²² Sani te ni kenda in tee tátununi veñu'u luluu ma nani de Jairo, te ja ni jini de Jesús ma, te ni jinkoo jiti de,

²³ te jikan-ta'vi xeen de nuu Jesús ma jiña'a de:

—Sasi'i sa ma chi yikuu i ji'i i, te vee sa. Ne'e ni, te jín koo o, te sonee ni nda'a ni a siki i ma, sukan-va'a nduva'a i te koteku i —kúu de jiña'a de.

²⁴ Te kua'an Jesús ma ji'in yuva i ma, te kua'a xeen ñayii ni ka ndikin ña'a, te ûni ka jexni'ni i ya.

²⁵ Ne'un ñayii ma iyo in ña'a. Iyo uxi uu kuiya ja ku'u ña ja jati ña'a niñi.

²⁶ Te kúxii xeen ini ña ni ka sa'a tee tatna ma, vaa ni ndi'i ndaka ja neva'a ña ma, ni jatniñu ña nuu tee tatna ma. Kovaa ni ñatuu ni nduva'a ña, su'va ve saka'vi-ka ja ndó'o ña ma.

²⁷ Nuu ni jiniso'o ña ja ka ka'an i ja iyo Jesús ma, te ni jan tu'va ña ichi yata ya ma ne'un ñayii ma, te ni kaki'i ña sa'ma ndii ya ma,

²⁸ chi vaa ni jani ini ña: “Visi yika ja na kaki'i o sa'ma ndii ya ma, chi nduva'a o”, jani ini ña.

²⁹ Te nuu ni kaki'i ña sa'ma ya ma, te ni jinkuiñi ja jati niñi ña ma, te ni jini yikikuñu ña ma ja jâ ni nduva'a ña ma.

³⁰ Te Jesús ma, ni jini ya ja maa ya ni sa'a ja ni nduva'a in ñayii ma, te ni konenuu ya nde'ya ya ñayii ma, te jikan-tnu'u ya:

—¿Na in kúu ja ni kaki'i sa'ma ndii sa a? —kúu ya jiña'a ya.

³¹ Te ka jiña'a tee ka ndikin ya ma:

—Jini maa ni ja kua'a ñayii ka iyo a, te ka jexni'ni tna'a i. ¿Te nava'a jikan-tnu'u ni: “¿Na in kúu ja ni kaki'i sa'ma ndii sa a?” —ka kuu de ka jiña'a de.

³² Kovaa Jesús ma chi yikuu yikuu-ni ya nde'ya ya ni-ka'nu nuu ka iyo ñayii ma, sukan-va'a nde ñayii ni kaki'i ña'a ma.

³³ Te ña'a yukan chi ni'i ni'i-nka ña ja yu'u ña, chi vaa na'a ña ja maa ña ni nduva'a ma. Te ni ja'an ña, te ni jinkuiñi jiti ña nuu ya ma, te ni ndakani ndaa ña ndaka.

³⁴ Te jiña'a Jesús ma:

—Sa'ya sa, ni nduva'a ni, kuechi ja ni kukanu ini ña'a ni ma. Kuán no'o sii ini ni chi já ni nduva'a ni kue'e ni ndo'o ni ma —kúu ya jiña'a ya.

³⁵ Te yikuu-ka Jesús ma ká'an ya, te ni ka kenda koo tee ve koo ve'e tee tátnuni veñu'u luluu ma, te ka jiña'a de nuu tee ma:

—Sa'ya ni ma chi já ni ji'i i. Máko xtna'a-ka ni teskua'a a —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁶ Kovaa Jesús ma chi ñatuu ni ke'en-kuenda ya ja ka ka'an tee yukan, te jiña'a ya nuu tee tátnuni veñu'u luluu ma:

—Má koyu'u ni; yika-ni ja kukanu ini ña'a ni —kúu ya jiña'a ya.

³⁷ Te ñatuu ni kachi ya ja jin kondikin ña'a ñayii ma chi yika-ni ja Santiago ma, ji'in ñani de Juan ma, ji'in Pedro ma-ni kua'an ji'in ya.

³⁸ Te nuu ni ka kenda koo de ji'in ya ve'e tee tátnuni veñu'u luluu ma, te ni jini ya ja ka kayu'u ji'in ja ka nda'yu ñayii ma.

³⁹ Te ni kivi ya, te jiña'a ya:

—¿Nava'a ka kayu'u ni te ka nda'yu ni sukan? Suchi si'i a chi masu ni ji'i i chi yika-ni ja kixi i —kúu ya jiña'a ya.

⁴⁰ Te ndaka ñayii ma chi ni ka jakundee i Jesús ma. Kovaa Jesús ma chi ni kene'e ya ñayii ma ke'e ma. Te ni jeka ya yuva suchi ni ji'i ma, ji'in si'i i ma, ji'in tee ka ndikin ya ma, te ni kivi ya ji'in ndaka tee yukan ve'e ma nuu kátuu suchi ni ji'i ma.

⁴¹ Sani te ni tnii ya nda'a i ma, te jiña'a ya:

—Talita cum —kúu ya jiña'a ya. Sa'a kúni ka'an tnu'u ya'a: “Ro'o ká'an ri, ndakoo”.

⁴² Nuu ni jiña'a ya sukan ma, te suchi yi'i uxi uu kuiya ma chi ni ndakoo i, te ni jakondee i jika i. Te ndaka ñayii ka iyo ma, ni ka sa'vi-nka ini i ja ni ndateku suchi ma.

⁴³ Kovaa Jesús ma chi sa'a ni tatnuni ya:

—Máko jin ndakani ni nuu ni-in ñayii ma ja ni kuu suchi si'i a —kúu ya jiña'a ya.

Sani te ni tatnuni ya ja jin kua'a i ja kaa suchi si'i ma.

6

Ñayii ka iyo ñuu maa Jesús ma chi masu nde ka kandija i ya

(Mt 13:53-58; Lc 4:16-30)

¹ Te ni ndee Jesús ma ñuu yukan, te kuan no'o ya ñuu nuu ni yo iyo ya ma, te tee ka ndikin ya ma, kuan koo de ji'in ya.

² Nuu ni kenda kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, ni keja'a ya káxtnu'u ya ini veñu'u luluu ma tnu'u ya ma nuu ñayii ma. Te ka iyo kua'a xeen ñayii, te ka niniso'o ndaka i tnu'u ká'an Jesús ma, te ni ka sa'vi-nka ini i, te ka jikan-tnu'u tna'a i:

—¿Ndenu ni kutu'va suchi ya'a ndaka ja ká'an i a? ¿Ndenu ni kutu'va i ndaka tnu'u ndichi ká'an i a ji'in milagru sa'a i a?

³ ¿Masu suchi ya'a kúu carpinteru sa'ya María ma? ¿Te masu ñani i ka kuu Santiago ma, José ma, Judas ma, ji'in Simón ma? ¿Te masu ya'a ka iyo tna ku'va i a ne'un ndaka o a? —ka kuu ñayii ma ka ka'an i.

Te ni ka ndakiti ini i ja ká'an ya ma.

⁴ Kovaa jiña'a Jesús ma:

—Ni-ka'nu ñuu ñayivi a chi ka chiñu'u i in tee ndákaxtnu'u tnu'u ni wa'a Su'si ma, kovaa ñuu maa de ma, ji'in ne'un tna'a de ma, ji'in ne'un ñayii ve'e de ma, masu na nde ka chiñu'u i de, te sukan ka sa'a ña'a ni vitna —kúu ya jiña'a ya.

⁵ Ñatuu ni kuu sa'a ya milagru, yika-ni ja jaku-ni ñayii ka ku'u ma, ni kuu ni sonee ya nda'a ya siki i ma, te ni ka nduva'a i.

⁶ Te ni sa'vi-nka ini maa ya ja ñayii yukan, masu nde ka kandija i ya ma.

*Ni tetniñu Jesús ma tee ka ndikin ya ma, ja na jin kaxtnu'u de tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma
(Mt 10:5-15; Lc 9:1-6)*

Jesús ma chi ni ndakonduu ya ndaka ñuu kuechi ka iyo yatni ma, káxtnu'u ya.

⁷ Ni kana ya ndi-uxi uu tee ka ndikin ya ma, te ni tetniñu ya ndi-uu ndi-uu de ja jin koo de jin kaxtnu'u de tnu'u maa ya ma. Te ni wa'a ya tnu'u

ndee tnu'u ndatnu naxe jin tatnuni de nuu tachi ma.

⁸ Te ni tatnuni ya ja masu nawa jin kinda'a de jin koo de ma, yika-ni ja in yutnu jin kituu de-ni. Má jin kinda'a de in bolsa, ni a jin kaa de ma, ni a xu'un,

⁹ yika-ni ja ndijan de ma jin ki'i de, kovaa má jin kinda'a de sa'ma ja jin ndaxsama de maa de ma.

¹⁰ Te jiña'a ya:

—Nú ni ka kivi koo ni in ve'e, te jin kendoo ni yukan onde jin nde koo ni ñuu yukan.

¹¹ Te nú ñatuu ka kachi ñayii ka iyo in ñuu ma ja jin koniniso'o i tnu'u ka ka'an ni ma, te jin nde koo ni yukan, te jin skoyo ni ñuyaka ja'a ni ma, sukan-va'a ñayii yukan, jín kona'a i ja já ni ka xtu'va ni i —kúu ya jiña'a ya.

¹² Te ni ka ke koo tee ka ndikin ya ma kuan koo de ka kaxtnu'u de nuu ndaka ñayii ma ja na jin ndakani jín ndaka'vi ini i, te jín xndoo i ja u'vi ka sa'a i ma, te jín ndandikin i Su'si ma.

¹³ Suni ni ka kene'e kua'a de tachi ini anua ñayii ma, te ni ka yo chi'i de i aceite, te sukan ni ka yo nduva'a kua'a ñayii ma.

Sukan ni ka ja'ni i Juan tee ni yo skuandute ñayii ma

(Mt 14:1-12; Lc 9:7-9)

¹⁴ Te tee kúu rey Herodes ma, ni jiniso'o de ja ka ka'an ñayii ma ja kuu Jesús ma, chi vaa ni-ka'nu ñuu ñayivi ma ni ka jiniso'o ndaka i ja va'a ni yo sa'a Jesús ma. Te ni jiniso'o de ja ka ka'an i:

—Jesús ma chi Juan tee ni yo skuandute ñayii ma kúu de, te já ni ndateku de. Chukan kúu ja sa'a de milagru.

15 Te in jichi-ka ñayii ma, ka ka'an i:

—Tee nani Elías ma, tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u ni yo wa'a Su'si ma kúu de.

Suni in jichi-ka tna'a i ma, ka ka'an i:

—Xi saa in tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u ni yo wa'a Su'si ma sukan ni ka yo kuu tee ni ki koo xi'na-ka ma kúu de —ka kuu i ka ka'an i.

16 Kovaa Herodes ma, nuu ni jiniso'o de sukan ka ka'an i ma, te ká'an de:

—¡Nú tee ya'a kúu Juan ma! Te vitna ja maa o ni tatnuni ja jin ka'nde i xini de ma, te vitna, ¡nú ni ndateku de! —kúu de ká'an de.

17 Vaa ja kuechi ña'a nani Herodías ma, te ni tetniñu Herodes ma ja jin tnii i Juan ma, te ni tatnuni de ja jin ku'ni va'a i de te jín chinee i de vekaa ma. Te ña'a nani Herodías ma chi ñasi'i tee kúu Felipe ñani tee kúu Herodes ma kúu ña, kovaa tee kúu Herodes ma, ni ndakueka de ña.

18 Te Juan ma, ni yo jiña'a de Herodes ma:

—Masu kuu kondeka ni ña'a jiña, chi vaa ñasi'i ñani ni ma kúu ña, vaa téku de ma —ni yo kuu de ni yo jiña'a de.

19 Te ña'a kúu Herodías ma, ni ndakiti xeen ini ña nuu Juan ma, te ni yo kuni ña ja na kúu Juan ma. Kovaa ñatuu nde kundee ña,

20 chi vaa Herodes ma, ni yo yu'u de, vaa ni yo jini de ja Juan ma chi in tee ñatuu na ja u'vi sa'a kúu de, te sa'a de ja va'a ja ndaa. Te ni yo jito de tee ma, te ni yo niniso'o de ja ni yo ka'an Juan ma. Kovaa ñatuu ni yo ni'i ini de nawa sa'a de, yika-ni ja ni yo kusii ini de ni yo niniso'o de ja ni yo ka'an Juan ma.

21 Te Herodes ma, ni sa'a de in viko ja ni ndi'i de kuiya, te ni wa'a de ja ni ka jaa ñayii ka satniñu ve'e

de ma, ji'in ñayii ka ndanuu-ka ñuu Galilea ma. Te ni jani ini ña'a kúu Herodías ma ja kivi yukan ko kuu kivi kúu Juan ma.

²² Te sasi'i Herodías ma, ni kivi i nuu ka jaa de xita ma, te ni jitaja'a i, te ni ka jatna ini xeen Herodes ma ji'in ndaka ñayii ka nukoo ka jaa xita ji'in de ma sukan ni jitaja'a i ma. Te ni jiña'a rey ma nuu suchi si'i yukan:

—Kakan nawa kúni ro, te taa ri —kúu de jiña'a de.

²³ Te ni ndaka'an de in uu jichi ja ma ndakani ini de ja kua'a de nawa na kakan i ma. Visi na kakan i sava ñuu nuu tátununi de ma chi kua'a de i.

²⁴ Te ni kee i ni jan kakan-tnu'u i si'i i ma:

—¿Nawa kakan sa? —kúu i jiña'a i.

Te ni ndakone'e ña:

—Kakan xini Juan tee skuandute ñayii ma —kúu ña jiña'a ña.

²⁵ Te suchi si'i ma, jinu i ni ndivi i nuu iyo rey ma, te jiña'a i:

—Kúni sa vitnañu'ni ja taa ni xini Juan tee skuandute ñayii ma in nuu ko'o —kúu i jiña'a i.

²⁶ Te rey ma chi ni kuxii xeen ini de, kovaa já ni ka'an de nuu ndaka ñayii ka nukoo ji'in de ma ja ma ndakani ini de, te ñatuu ni kuu kuña'a de i ja ma kua'a de ja jikan i ma.

²⁷ Chukan kúu ja ni tetniñu yachi de in soldado, te ni tatnuni de nuu tee ma ja na ka'nde de xini Juan ma.

²⁸ Te ni ja'an soldado ma vekaa ma, te ni ja'nde de xini Juan ma, te ñunee i in nuu ko'o kua'an ji'in de, te ni wa'a de suchi si'i ma. Te suchi yukan chi ni ndakua'a i si'i i ma.

²⁹ Nuu ni ka jini tee ka ndikin Juan ma, te ni ka ndake'en de ñunde'yu Juan ma, te ni jan koo de ni ka chu'u de.

Ni sa'a Jesús ma ja ni ndukua'a xtatila ma ji'in tiaka ma, te ni kanda ja ni ka jaa u'un mil tee
(Mt 14:13-21; Lc 9:10-17; Jn 6:1-14)

³⁰ Sani te tee ni tetniñu Jesús ma, ni ka ndatna'a de ji'in ya ma, te ni ka ndakani de ndaka ja ni ka sa'a de ji'in ja ni ka kaxtnu'u de nuu ñayii ma.

³¹ Jesús ma, jiña'a ya:

—Ne'e koo ni, te jín koo o jín ndatatu o vala in nuu kuu jin koo-ni maa o —kúu ya jiña'a ya.

Chi vaa kuan koo ve koo ñayii ma ka kuu i, te ni ñatuu kúu jin ni'i de tiempu ja jin kaa de xita.

³² Chukan kúu ja Jesús ma ji'in tee ni tetniñu ya ma, kuan koo de ji'in ya in nuu barcu in nuu kuu jin koo-ni maa de ji'in ya.

³³ Kovaa kua'a ñayii ni ka jini ja kuan koo de ji'in ya ma, te ni ka ndakuni i ja kuan koo de ji'in Jesús ma. Te sani te ndaka ñayii ndaka ñuu ma, ka jinu i kuan koo i ichi kua'an ya ma, te xinañu'u-ka i ni ka kenda koo.

³⁴ Ja ni nuu Jesús ma nuu barcu ma, te ni jini ya kua'a xeen ñayii ma, te ni kunda'vi ini ya i, chi vaa sukan ka kuu ndikachi kiti ñatuu na tee jito ña'a, sukan ka kuu i. Te ni keja'a ya kua'a ja káxtnu'u ya.

³⁵ Kovaa nuu ve kukuee-ka ma, te tee ka ndikin ya ma, ni ka jan tu'va de ya, te ka jiña'a de:

—Jâ ve kukuee, te nuu ka iyo o ya chi in nuu masu nawa iyo kuiti kúu.

³⁶ Ndakuan-ta'vi ni nuu ñayii a, sukan-va'a jín koo i ichi yu'u ñuu a, na jin kuaan i ja jin kaa i —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁷ Kovaa Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—Jin kua'a maa ni ja jin kaa i —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ka ndakone'e de:

—¿Kúni ni ja jin koo sa jin kuaan sa uu cientu denario xtatila, sukan-va'a jin kua'a o ja jin kaa i? —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁸ Jesús ma, jiña'a ya:

—¿Na saa xtatila ka neva'a ni? Kuán koo ni kuán koto ni —kúu ya jiña'a ya.

Te nuu ni ka jini de ma, te ka jiña'a de:

—U'un xtatila ji'in uu-ni tiaka iyo —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁹ Sani te ni tatnuni ya ja jin kunukoo tutu jaku jaku ñayii ma nuu yi'i ma.

⁴⁰ Te ni ka jinkoo tutu cientu cientu ñayii ma ji'in uu xiko uxi (50), uu xiko uxi (50) ñayii ma.

⁴¹ Sani te ni ke'en Jesús ma u'un xtatila ma ji'in uu tiaka ma, te ni ndonenuu ya ichi andivi ma, te ni ndakuan-ta'vi ya nuu Su'si ma ja iyo ja jin kaa de ma, te ni ta'vi ya xtatila ma. Sani te ni wa'a ya tee ka ndikin ya ma, sukan-va'a jin kua'a de ja jin kaa ñayii ma. Te ni sakuechi ya nduu tiaka ma, te ni wa'a ya ja jin kaa ndaka ñayii ma.

⁴² Ndaka ñayii ma, ni ka jaa i onde ni ka ndutu chii i ma.

⁴³ Te su'va ni ndoo-ka, te ni ka ndachitu uxi uu-ka chika ta'vi xtatila ma ji'in tiaka ma.

⁴⁴ Te ñayii ni ka jaa ma chi u'un mil tee ma ni yo kuu.

Jesús ma, ni jika ya nuu ndute mar ma
(Mt 14:22-27; Jn 6:16-21)

⁴⁵ Nuú ni jinu ma, te ni sa'a Jesús ma ja tee ka ndikin ya ma, ja jin nda koo de nuu barcu ma, sukan-va'a xi'na-ka jin ya'a de nuu ndute ma ichi ñuu Betsaida ma, sana ki'in ya nani ndakuan-ta'vi ya nuu ñayii ma.

⁴⁶ Te nuu ni jinu ni ndakuan-ta'vi ya nuu ñayii ma, te kua'an ya ichi yuku ma ja ndatnu'u ya ji'in Yuva ya Su'si ma.

⁴⁷ Te nuu ni kune ma, te barcu ma chi yika sava-ni nuu ndute ma kuan no'o tnu. Te Jesús ma, ni kendoo maa in-ni ya nuu ñu'ú ma.

⁴⁸ Te ni jini ya ja ndendee tee ka yinda'a yutnu ka xtanuu de ndute ma, vaa yi'i kajin ma, te su'va vee i ichi kuan nu koo de ma. Nuú ve ndii ma, te Jesús ma, jika ya kua'an ya nuu ndute ma ichi nuu ka iyo de ma, te ni sa'a ya ja ni ya'a ndita ya.

⁴⁹ Kovaa nuu ni ka jini de ya ja jika ya nuu ndute ma, te ni ka jani ini de ja in ñi'na kúu, te ni ka kayu'u de,

⁵⁰ chi vaa ndaka de ni ka jini, te ni ka yu'u de. Kovaa sani te ni ka'an ya te jiña'a ya:

—Jin koneva'a ni tnu'u ndee tnu'u ndatnu chi maa sa kúu, te má jin koyu'u ni —kúu ya jiña'a ya.

⁵¹ Sani te ni kaa ya nuu barcu ma, te ni ndukuee kajin yi'i ma, te ni ka sa'vi-nka ini de,

⁵² chi vaa ñatuu jin jaku'ni-ka ini de milagru ni sa'a ya ji'in xtatila ma, chi vaa ka iyo nee-ka janitnuni de ma.

*Jesús ma, ni ndasava'a ya ñayii ka ku'u ja ka iyo i
ñuu Genesaret ma
(Mt 14:34-36)*

⁵³ Ni ka ya'a de ji'in ya nuu ndute ma, te ni ka kenda koo de ñuu Genesaret ma, te ni ka ju'ni de barcu de ma yu'u ndute ma.

⁵⁴ Nu ni ka nu koo de ji'in ya nuu barcu ma, te ni ka ndakuni ñayii ma Jesús ma.

⁵⁵ Te ka jinu ndaka ñayii ñuu yukan kuan koo i ndenu ni ka jiniso'o i ja iyo Jesús ma, te ka yinda'a i jito nuu ka yoxtnee ñayii ka ku'u ma.

⁵⁶ Ndeva'a-ni nuu ni yo kivi ya ini ñuu kuechi ma, xi ini ñuu na'nu ma, xi yuku ma, ni ka yo jakin-tuu i ñayii ka ku'u ma ichi kua'an ya ma. Te ni ka yo jikan-ta'vi i nuu ya ja na kua'a ya tnu'u ja na jin kaki'i ñayii ka ku'u ma yu'u sa'ma ndii ya ma. Te ndaka ñayii ni ka yo kaki'i yu'u sa'ma ndii ya ma chi ni ka yo nduva'a i.

7

*Ni kaxtnu'u Jesús ma nde a kúu ja sa'a ja ñatuu iyo
vii iyo ndoo ini anua ñayii ma nuu Su'si ma
(Mt 15:1-20)*

¹ Te ni ka kenda koo tee ñuu Jerusalén ma, tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma. Te ni ka jan tu'va de ji'in tee ka kuu fariseo ma nuu iyo Jesús ma.

² Tee ya'a chi ja ni ka jini de ja sava tee ka ndikin Jesús ma, ñatuu ni ka ndanda'a de sukan ka sa'a ñayii judío ma, te ni ka jaa de xita ma. Chukan kúu ja ni ka ka'an de tnu'u tee ma, ja naku ñatuu ka sa'a de sukan ka sa'a maa de ma.

³ (Chi vaa tee ka kuu fariseo ma, ji'in ndaka tee ka kuu judío ma, ka ndikin de ja ni ka yo sa'a tna'a o tee jana'a-ka ma, ja ma kuu jin kaa de xita, nú masu ja xi'na-ka jin ndanda'a de sukan ni ka yo kaxtnu'u tna'a o tee jana'a-ka ma.

⁴ Te nú ka ndenda koo de ja jan koo de nuya'vi ma, te ma kuu jin kaa de xita, nú masu ja xinañu'u-ka jin ndanda'a de, vaa ka jani ini de ja kuechi ja ni ka ndatna'a de ji'in ñayii ma, te ni ka ndutne'e de nuu Su'si ma. Chukan kúu in ja ka sa'a de ma, kovaa sukan ka iyo kua'a xeen-ka ja ka sa'a de ma, te suni sukan ka sa'a de ji'in ja ka jatniñu de ma, ja ka ndakate de vasu de ma, ji'in tindo'o de ma, ji'in kisi kaa de ma, ji'in jito nuu ka kixi de ma, te ka jani ini de ja sukan, te jin koo vii de nuu Su'si ma.)

⁵ Chukan kúu ja tee ka kuu fariseo ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ka jikan-tnu'u de Jesús ma:

—¿Nava'a tee ka ndikin ña'a ndijin a, ñatuu ka ndikin de sukan ni ka yo sa'a tna'a o tee jana'a-ka ma, vaa ñatuu ni ka ndanda'a de, te ni ka jaa de xita ma? —ka kuu de ka jiña'a de.

⁶ Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—Tee kúu Isaías ma tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u ni yo wa'a Su'si ma chi ja ndandaa-ni ni yo ndaka'an de ja masu ka sa'a ni sukan ka ka'an ni a, vaa sa'a ni tee de ma:

Ñayii ya'a chi ñíí yu'u-ni i a ka chiñu'u ña'a i, kovaa ini anua i a chi jika-ni ka iyo i nuu sa a.

⁷ Masu nde jiniñu'u ja ka chiñu'u ña'a i ma, vaa ja ka kaxtnu'u i ma, ndimaa ja ka tatnuni ñayii ma-ni kúu.

⁸ Sukan ni ka'an de ja jin kuu ni, chi vaa ka xndoo ni ja ni tatnuni Su'si ma, te ka jatanuu ni ka ndikin ni sukan ka sa'a ñayii ma-ni, ja jin ndondoo tindo'o ni ma ji'in vasu ja jin ku'un ja jin ko'o ni ma, te kua'a-ka tna'a cha'a ka sa'a ni —kúu ya jiña'a ya.

⁹ Te jiña'a tna ya:

—¿Ka jani ini ni ja va'a-ni ja ka jatanuu ni sukan ka sa'a maa ni a, te ka xtandiyo ni ja ni tatnuni Su'si ma?

¹⁰ Te tee kúu Moisés ma, ni ka'an de: “Jin kava respetu ni nuu yuva ni ma ji'in nuu si'i ni ma”, te “Ñayii ká'an u'vi ja kuu yuva i ma, xi ká'an u'vi i ja kuu si'i i ma, ñayii yukan chi uni kúu i.”

¹¹ Kovaa maa ni chi ka ka'an ni ja in ñayii chi kuu kuña'a i nuu yuva i ma, xi nuu si'i i ma: “Ma kuu chindee-ka ña'a sa, chi vaa ndaka ja neva'a sa ya chi corbán kúu i.” Te tnu'u corbán ma chi kúni ka'an “ja já ni ndakua'a ndi'i sa nuu Su'si ma”.

¹² Te suni ka ka'an ni ja nú in ñayii ká'an sukan ma chi masu nawa kúu-ka ja chindee-ka i yuva i ma, xi si'i i ma. Te sukan, te ka ndaxsama ni ja ni tatnuni Su'si ma ja ko koto o yuva o ma ji'in si'i o ma.

¹³ Te ndaka tnu'u ya'a ni ka ndakaxtnu'u ni nuu ñayii ma. Te iyo kua'a xeen-ka tnu'u tna'a cha'a ja ka sa'a ni a. Te sukan, te ka xnaa ni ja ni tatnuni Su'si ma te ka jatanuu ni ja ka ka'an ñayii ma-ni —kúu ya jiña'a ya.

¹⁴ Sani te Jesús ma, ni kana ya ñayii ma, te jiña'a ya:

—Jin koniniso'o ndaka ni, te jin jaku'ni ini ni.

¹⁵ Ñatuu nawa kívi yu'u o a ja satne'e i ini anua o a, su'va ndaka ja u'vi ñu'u ini ñayii ma ja sa'a i ma

kúu ja sa'a ja ñatuu iyo vii iyo ndoo ini anua ñayii ma nuu Su'si ma.

¹⁶ Nde ni iyo so'o ja koniniso'o ni, te koniniso'o va'a ni —kúu ya jiña'a ya.

¹⁷ Te nuu ni xndoo Jesús ma ñayii ma te ni kivi ya ini ve'e ma, te ka jikan-tnu'u tee ka ndikin ya ma:

—¿Nawa kúu ja ni kaxtnu'u ni ma? —ka kuu de ka jiña'a de.

¹⁸ Te jiña'a ya:

—¿Te ni ndijin ñatuu ni ka jaku'ni ini ni? ¿Te ñatuu ka jaku'ni ini ni ja masu ja jaa o ma kúu ja sa'a siin ña'a i nuu Su'si ma?

¹⁹ Chi vaa masu kivi i ini anua o a chi chii o a kée i, te jínu, te ndée i —kúu ya jiña'a ya.

Chukan kúu ja Jesús ma chi ká'an ya ja ndaka ja jaa o ma chi ka ndaa vii i.

²⁰ Te ni jinu, te ni ka'an ya:

—Ndaka ja u'vi ñu'u ini anua ñayii ma, chukan kúu ja satne'e ña'a i nuu Su'si ma.

²¹ Vaa onde ini anua ñayii ma ka ñu'u ndaka ja u'vi ma, te chukan kúu ja kénda ja ka jani ini i ma, ja jin kivi nduu i ji'in ndi-in ndi-in ñayii ñatuu ni ka tnanda'a ji'in i ma, ji'in ja jin sakui'na i ma, ji'in ja jin ka'ni tna'a i ma,

²² ji'in ja ñayii ni tnanda'a ma, te ka kivi nduu i ji'in in-ka ñayii ma, ji'in ja ka ndiyo ini i ja jin koneva'a i ndaka ndatniñu ma, ji'in ja ka sa'a i ndaka ja u'vi ma, ji'in ja ka xnda'vi tna'a i ma, ji'in ja ka ka'an kini i ma, ji'in ja ka kukueñu ini i ma, ji'in ja ka ka'an i tnu'u ñayii ma, ji'in ja ka jani ini i ja maa in-ni i ka kuu ja ka ndanuu-ka ma, ji'in ja ñatuu ka ndasa'a i kuenda ja u'vi ka sa'a i ma.

²³ Ndaka tnu'u ya'a ka kuu ja ka ñu'u ini anua ñayii ma, te ndaka ja u'vi yukan kúu ja ka sa'a ja kútne'e ini anua ñayii ma nuu Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

In ña'a masu judía ma, ni kukanu ini ña ja Jesús ma chi kuu chindee ña'a ya

(Mt 15:21-28)

²⁴ Sani te kua'an Jesús ma ichi ñuu nani Tiro ma. Te ni kivi ya in ve'e, vaa kúni ya ja ñatuu na in kuni ña'a, kovaa ñatuu ni kuu chu'u ya.

²⁵ Vaa ni jini yachi-ni si'i in suchi yinee ña'a in tachi, te ni ja'an ña, te ni jinkuiñi jiti ña nuu ja'a Jesús ma.

²⁶ Te ña'a ya'a chi masu ña'a judía ma kúu ña chi ña'a ñuu Sirofenicia ma kúu ña. Te ni jikan-ta'vi ña nuu Jesús ma ja na kene'e ya tachi yinee sasi'i ña ma.

²⁷ Kovaa Jesús ma, jiña'a ya:

—Kua'a ni tnu'u ja xi'na-ka suchi kuechi ma jín kaa, chi vaa masu va'a ja xtandee o ja ka jaa suchi kuechi ma te kua'a o ja jin kaa la-ina ma —kúu ya jiña'a ya.

²⁸ Te ni ndakone'e ña:

—Kovaa, Señor, onde la-ina ma ka jaa ja ka ndaxtutu ti ja ka sunkava suchi kuechi ma —kúu ña jiña'a ña.

²⁹ Jesús ma, jiña'a ya:

—Va'a-ni ni ka'an ni. Kuán no'o ni chi tachi ni yinee sasi'i ni ma, já ni kee i —kúu ya jiña'a ya.

³⁰ Te nuu ni ndenda ña'a yukan ve'e ña ma, ni ndani'i ña sasi'i ña ma, kátuu i nuu jito ma, kovaa tachi ma chi já ni kee ña'a i, te ni nduva'a i.

Ni ndasava'a Jesús ma in tee so'o te ká'an titete de

³¹ Ni ndee Jesús ma ñuu Tiro ma, te ni ndaya'a ya ichi ñuu Sidón ma ji'in ichi ñuu Decápolis ma, kuan no'o ya yu'u mar Galilea ma.

³² Te yukan ni ka jan xsia'a i in tee so'o te ka'an titete de, te ka jikan-ta'vi i ja na sonee ya nda'a ya siki de ma.

³³ Te Jesús ma, ni ja'an ya ji'in de in lado nuu ñatuu na ñayii ka iyo. Te ni skivi ya xninda'a ya ma so'o de ma, te ni chi'i ya ndute sii ya ma xninda'a ya ma, te ni tenee ya yaa de ma.

³⁴ Te nde'ya ya ichi andivi ma, te ni jaka ini ya, te jiña'a ya tee yukan:

—Efata —kúu ya jiña'a ya. Te tnu'u Efata ma kúni ka'an “Ndanune”.

³⁵ Te ora yukan, te ni ka ndanune so'o de ma, te ni ndatnana yaa de ma, te ni kuu ni ndaka'an va'a de.

³⁶ Jesús ma, ni tatnuni ya ja máko jin kuña'a de ni-in ñayii ma. Kovaa visi ni jiña'a, ni jiña'a ya ja máko jin ndakani de ma, kovaa su'va ni ka yo ndakani, ni ka yo ndakani de nuu ñayii ma.

³⁷ Ũni ni ka sa'vi-nka ini ndaka ñayii ma, te ka ka'an i:

—Ndaka-ni kúu sa'a de. Onde ñayii inuso'o ma, sa'a de ja kúu ka ndakuniso'o i, te ñayii ñatuu kúu jin ka'an ma, sa'a de ja kúu ka ndaka'an i —ka kuu i ka ka'an i, vaa ñatuu ka ndakunitnuni i ja Su'si ma kúu ya.

8

*Ni sa'a Jesús ma ja ni ndukua'a xtatila ma ji'in tiaka ma, te ni kanda ja ni ka jaa kuun mil tee
(Mt 15:32-39)*

¹ In kivi yukan, kii ni ka ndututu tuku kua'a xeen ñayii ma, te ñatuu nawa jin kaa i, te ni kana Jesús ma tee ka ndikin ya ma, te jiña'a ya:

² —Kúnda'vi ini sa ndaka ñayii ya'a, vaa ni kuu uni kii ka iyo o ji'in i, te ñatuu nawa ka neva'a i ja jin kaa i.

³ Te nuna ndatetniñu sa i jin nu koo i ve'e i ma te ñatuu jin kaa-ka i ma chi jin kuita i ichi jin nu koo i ma, chi vaa kua'a i ve koo jika —kúu ya jiña'a ya.

⁴ Te tee ka ndikin ya ma, ni ka ndakone'e de:

—¿Naxe kuu jin kua'a o ja jin kaa ñayii a? Te vitna ja masu nawa iyo kuiti nuu ka iyo o a —ka kuu de ka jiña'a de.

⁵ Te Jesús ma, ni jikan-tnu'u ya:

—¿Na saa xtatila ka neva'a ni? —kúu ya jiña'a ya.

—Uja —ka kuu de ka jiña'a de.

⁶ Te ni tatnuni ya nuu ñayii ma ja na jin kunukoo i nuu ñu'ú ma. Te ni tnii ya ndi-uja xtatila ma, te ni ndakuan-ta'vi ya nuu Su'si ma ja iyo xtatila jin kaa ñayii ma, te ni ta'vi ya, te ni wa'a ya tee ka ndikin ya ma. Te tee yukan, ni ka wa'a de ja jin kaa ñayii ma.

⁷ Suni ka neva'a de jaku tiaka. Te ni ndakuan-ta'vi Jesús ma nuu Su'si ma ja iyo tiaka jin kaa i ma. Sani te ni tatnuni ya ja na jin kua'a de ja jin kaa ñayii ma.

⁸ Te ni ka jaa ndaka ñayii ma, onde ni ka ndutu chii i. Te ni ka ndaxtutu de ja ni ka ndoo-ka ma, te ni ndachitu uja-ka chika.

⁹ Tee ni ka jaa ma, visi kuun mil de ka kuu. Te ni ndakuan-ta'vi ya nuu ñayii ma.

¹⁰ Te ni ndaa ya in nuu barcu ji'in tee ka ndikin ya ma, te kua'an ya ichi ñuu nani Dalmanuta ma.

Tee ka kuu fariseo ma, ni ka jikan de ja sa'a Jesús ma in milagru

(Mt 16:1-4; Lc 12:54-56)

¹¹ Ni ka kenda koo tee ka kuu fariseo ma, te ni ka keja'a de ka tetna'a de ji'in Jesús ma. Te ni ka jitotnuni de ya nú vee ya nuu Su'si ma, te ka jikan de ja na sa'a ya in milagru kua'a Su'si ma, sukan-va'a jin kuni de nú vee ndija ya nuu Su'si ma.

¹² Te ni jaka ini Jesús ma, te jiña'a ya:

—¿Nava'a jikan ñayii ya'a in milagru? Kovaa ja ndaa ká'an sa ja ñatuu ni-in milagru, ni ma kua'a Su'si ma ja jin kuni i —kúu ya jiña'a ya.

¹³ Sani te ni xndoo ya de, te ni ndaa ya nuu barcu ma, te kua'an ya in-ka yu'u mar ma.

Ni xtu'va Jesús ma tee ka ndikin ya ma ja na jin konee de cuidado tnu'u ka kaxtnu'u tee ka kuu fariseo ma

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Te tee ka ndikin Jesús ma, ni ka ndunaa de ja jin kinda'a de ja jin kaa de, te yika-ni ja in-ni xtatila ka yinda'a de ka iyo de nuu barcu ma.

¹⁵ Te Jesús ma, sa'a ni jiña'a ya ja ni xtu'va ya de:

—Jin ko koto va'a ni maa ni ja ma jin kuatniñu ni levadura tee ka kuu fariseo ma, ji'in levadura tee kúu Herodes ma —kúu ya jiña'a ya.

¹⁶ Te tee ka ndikin ya ma, te ka ndaxtekuechi tna'a de naku ñatuu na xtatila ka yinda'a de ma, te chukan kúu ja ká'an ya ma, ka jani ini de.

¹⁷ Te ni jinitnuni Jesús ma, te chukan kúu ja jiña'a ya:

—¿Nava'a ka ka'an ni ja ñatuu na xtatila ka yinda'a ni? ¿Ñatuu jin jaku'ni-ka ini ni, ni ñatuu jin

ndasa'a-ka maa ni kuenda? ¿Ka ndesi-ka janitnuni ka neva'a ni a?

¹⁸ ¿Ka neva'a ni nduchinuu ni a, te ñatuu ka nde'ya ni? ¿Ka iyo so'o ni, te ñatuu ka jiniso'o ni? ¿Ñatuu ka ndaka'án ni?

¹⁹ Nuú ni ta'vi sa u'un xtatila ma, te ni wa'a sa ja ni ka jaa u'un mil tee ma, ¿na saa-ka chika xtatila ma ni ka ndaxtutu ni? —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ka ndakone'e de:

—Uxi uu-ka ma vi —ka kuu de ka jiña'a de.

²⁰ Te jiña'a ya:

—Nuú ni ta'vi sa uja xtatila ma, te ni ka jaa kuun mil tee ma, ¿na saa-ka chika ñu'u chitu ni ka ndaxtutu ni? —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ka ndakone'e de:

—Uja-ka ma vi —ka kuu de ka jiña'a de.

²¹ Te jiña'a ya:

—¿Te ñatuu jin jaku'ni-ka ini ni? —kúu ya jiña'a ya.

Jesús ma, ni ndasava'a ya in tee kuaa ñuu Betsaida ma

²² Sani te ni ka kenda koo de ji'in ya ñuu Betsaida ma, te ni jan koo i ji'in in tee kuaa nuu iyo Jesús ma. Te ka jikan-ta'vi i nuu ya ja na tenee ya nda'a ya ma nuu tee kuaa ma, sukan-va'a na nduva'a de.

²³ Jesús ma, ni tnii ya nda'a tee kuaa ma, te ni kene'e ya de ini ñuu ma. Te ni chi'i ya nde sii ya ma nduchinuu de ma. Te ni sonee ya nda'a ya siki de ma, te ni jikan-tnu'u ya de:

—¿Nde'ya ni jaku? —kúu ya jiña'a ya.

²⁴ Te tee kuaa ma, ni keja'a kúu ndákonde'ya de, te jiña'a de:

—Nde'ya sa ñayii ma. Sukan ka kuu yutnu ka kuu i kuan koo i —kúu de jiña'a de.

²⁵ Jesús ma, ni tenee ya in-ka jichi nda'a ya ma nuu de, te tee kuaa ma chi ûni ni yo nde'ya vava'a de, te ni nduva'a de. Te ndaka ja nde'ya de ma jini ndaa de.

²⁶ Sani te Jesús ma, ni ndatetniñu ya de ja na no'o de ve'e de ma, te jiña'a ya:

—Má no'o ni ichi ini ñuu ma —kúu ya jiña'a ya.

Pedro ma, ni ka'an de ja Jesús ma kúu Cristo iya ni tetniñu maa Su'si ma
(Mt 16:13-20; Lc 9:18-21)

²⁷ Sani te kua'an Jesús ma ji'in tee ka ndikin ya ma ichi ñuu Cesarea ma ja iyo i ñuu Filipino ma, te ichi kua'an ya ji'in de ma, te ni jikan-tnu'u ya:

—¿Na in kúu sa, ka ka'an ñayii ma? —kúu ya jiña'a ya.

²⁸ Te ni ka ndakone'e de:

—Jaku ñayii ma, ka ka'an i ja Juan tee skuandute ma kúu ni. Te jaku-ka i ma ka ka'an ja Elías ma kúu ni. Te jaku-ka tuku i ma ka ka'an ja in tna'a tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u ni yo wa'a Su'si ma kúu ni —ka kuu de ka jiña'a de.

²⁹ Te ni jikan-tnu'u ya:

—Te ndijin, ¿na in kúu sa, ka ka'an ni? —kúu ya jiña'a ya.

Te Pedro ma, ni ndakone'e de:

—Ndiin kúu Cristo iya ni tetniñu maa Su'si ma —kúu de jiña'a de.

³⁰ Kovaa ni tatnuni Jesús ma ja másu ko jin kuña'a de na in kúu ya nuu ni-in ñayii ma.

Jesús ma, ni kaxtnu'u ya ja jin ka'ni i ya kovaa ndateku ya

(Mt 16:21-28; Lc 9:22-27)

³¹ Jesús ma, ni keja'a ya káxtnu'u ya ja iya vee ñayivi ñuu ñayivi a kúu ya, te ndo'o neni ya, te jin saxiko ña'a tee ka ndanuu ma, ji'in tee ka tatnuni nuu sutu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma. Te jiña'a ya nuu tee ka ndikin ya ma:

—Jin ka'ni ña'a de, kovaa nuu uni kivi ma, te ndateku sa —kúu ya jiña'a ya.

³² Sa'a ni xtu'va ndi'i ya de. Sani te Pedro ma, ni kene'e siin de ya in lado, te ni keja'a de ndónnda de nuu ya.

³³ Kovaa Jesús ma, ni ndakonenuu ya, te nde'ya ya tee ka ndikin ya ma, te ndónnda ya nuu Pedro ma jiña'a ya:

—¡Kuán ndiyo ni nuu sa, tachi! Masu nde'ya ni sukan nde'ya Su'si ma chi ja ka nde'ya ñayii a nde'ya ni —kúu ya jiña'a ya.

³⁴ Sani te Jesús ma, ni kana ya tee ka ndikin ya ma ji'in ñayii ma, te jiña'a ya:

—Nú na in kúni ja kondikin ña'a i, máko sa'a i sukan játna ini maa i ma, su'va kóndikin ña'a i, visi na ndo'o neni i sukan ndó'o néni ñayii ndiso krusi i ma te kua'an i nuu kúu i ma.

³⁵ Vaa ñayii kúni ja koo va'a i ñuu ñayivi ya chi skenaa i anua i ma. Kovaa nú na in na kúu i ñuu ñayivi ya ja kuechi ja ndikin ña'a i maa sa, te káxtnu'u i tnu'u vii tnu'u va'a ká'an sa a chi ndani'i ta'vi i.

³⁶ ¿Na nde jiniñu'u ja in ñayii ma, te koneva'a i ndaka ja iyo ñuu ñayivi a te skenaa i anua i ma?

³⁷ Va'a-ka ja na ndakua'a i ndaka ja neva'a i ma te ko sa'a i sukan játna ini Su'si ma, te ndani'i ta'vi i.

³⁸ Te chukan kúu ja nú nde ni na kukan-nuu ja ndikin ña'a ni te kukan-nuu ni ja jini ni tnu'u ni kaxtnu'u sa a, ne'un ñayii tiempu ya'a ja ndimaa ka sa'a i ja u'vi ma te ka ndiso kuechi i ma, te jin kona'a ni ja saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a chi ndakukan-nuu ña'a sa kivi ndii sa ji'in jayiñu'u Yuva sa ma, ji'in ndaka ángel ka jinukuechi nuu ya ma —kúu ya jiña'a ya.

9

¹ Suni jiña'a tna ya:

—Ja ndaa ká'an sa ja ka iyo jaku ni ja ka iyo ni ya'a ja masu jin kúu ni onde jin kuni ni sukan tatnuni Su'si ma ji'in tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni kaxtnu'u Su'si ma ja Sa'ya maa ya kúu Jesús ma

(Mt 17:1-13; Lc 9:28-36)

² Te ni ya'a nuu iñu kii ma, te Jesús ma chi ni jeka ya Pedro ma, ji'in Santiago ma, ji'in Juan ma, te ni ka ka koo de ji'in ya in yuku sukun sukun, te ka iyo maa-ni de ji'in ya. Te yukan, sani te ni ndasama ya nuu ndinuni tee kuan koo ji'in ya ma.

³ Te sa'ma ya ma chi ûni kánda'a i ja jándute i, te ûni ni ndukuijin kuijin i, te ni-in ñayii, visi na ndakate ndakate i sa'ma i ma, masu kuu ndasa'a kuijin i sukan kaa sa'ma ya ma.

⁴ Te ni ka jini de Elías ma ji'in Moisés ma, ja ka ndatnu'u de ji'in ya.

⁵ Te Pedro ma, jiña'a de nuu Jesús ma:

—Teskua'a, ¡va'a-ni ja ka iyo sa ya'a! Jín sa'a sa uni ve'e nda'a yutnu, in kuenda maa ni, te in-ka kuenda Moisés ma, te in-ka kuenda Elías ma —kúu de jiña'a de.

⁶ Sukan ni ka'an Pedro ma, chi vaa ni ka yu'u xeen de, te ñatuu ni'i ini-ka de nawa ká'an de.

⁷ Sani te in viko ni nukun-tuu ña'a. Te onde ne'un viko ma, te ni ka jiniso'o de ja sa'a ni ka'an Su'si ma:

—Sa'ya sa kúu iya ya'a, te kútoo sa ya. Jin koniniso'o ni ja ká'an ya a —kúu ya ká'an ya.

⁸ Sani te ni ka ndonenuu de, te ni ka jini de ja maa in-ni-nka Jesús ma iyo. Te ñatuu ni ka jini-ka de ni a in-ka ñayii, nú masu ja maa in-ni-nka ya.

⁹ Nani ni ka nu koo de yuku ma, Jesús ma, ni sacargu ya de ja máko jin ndakani de nuu ni-in ñayii ma ja ni ka jini de ma, onde nú ni ndateku maa ya ja kúu ya iya vee ñayivi ñuu ñayivi a.

¹⁰ Chukan kúu ja ni ka yo na'a vava'a de tnu'u ni ka'an ya ma, visi ni ka yo jikan-tnu'u tna'a de:

—¿Nawa kúni ka'an ja ndateku de ma? —ka kuu de ka ka'an de.

¹¹ Te ni ka jikan-tnu'u de nuu Jesús ma:

—¿Nava'a ka ka'an tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma ja xinañu'u-ka ndii Elías ma? —ka kuu de ka jiña'a de.

¹² Te ni ndakone'e ya:

—Ja ndaa kúu ja ká'an tnu'u ndee tnu'u Su'si ma ja Elías ma kii xinañu'u-ka, te maa de ndakani ichi va'a ndaka ñayii ma. Te ¿nava'a ká'an tnu'u Su'si ma ja iya vee ñayivi ñuu ñayivi a, iyo ja ndo'o neni ya ma ji'in ja ñatuu na in kunimani nuu ya ma, ka jani ini ni?

¹³ Kovaa maa sa chi ká'an sa ja já ni kii Elías ma, te ñayii a, ni ka sa'a i de ndaka sukan ni ka kuni maa i, sukan ká'an tnu'u Su'si ma sukan iyo ja ndo'o neni de ma —kúu ya jiña'a ya.

Jesús ma, ni kene'e ya tachi ni yo saneé in suchi jaa, te ni nduva'a i

(Mt 17:14-21; Lc 9:37-43)

¹⁴ Nuú ni ka ndenda koo de ji'in ya nuu ka iyo ndaka-ka tee ka ndikin ya ma, ni jini ya ja ni ka ndakonduu ña'a kua'a xeen ñayii nuu ka iyo de ma. Te ka iyo jaku tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, te ka tetna'a de ji'in tee ka ndikin ya ma.

¹⁵ Te ndaka de ni ka jini Jesús ma, te ni ka sa'vi-nka ini de, te ka jinu de kuan koo de kuan kua'a de nchuxi Jesús ma.

¹⁶ Te ni jikan-tnu'u ya:

—¿Nawa kúu ja ka tetna'a ni ji'in tee jiña? —kúu ya jiña'a ya.

¹⁷ In tee iyo tna yukan, ni ndakone'e de:

—Teskua'a, ya'a ni kijaa sa ji'in sa'ya sa ya, chi vaa yinee ña'a in tachi, te ni ndasa'a ñi'i ña'a i.

¹⁸ Ndeva'a-ni nuu iyo i ma, te tachi ma chi skiki ña'a i, te jaa ti-iñu yu'u i ma, te ndakandi'i i nu'u i ma, te ndakiki kuiti i. Te ni jikan-ta'vi sa nuu tee ka ndikin tna'a ji'in ni a ja na jin kene'e de tachi yukan, kovaa ñatuu ni kuu jin sa'a de —kúu de jiña'a de.

¹⁹ Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—¿Nava'a ñatuu ka kukanu ini ña'a ni? ¿Na saa-ka kii koo sa ji'in ni? ¿Te na saa-ka kii kanda sa ja sukan ka kuu ni a? Ki koo ni ki xsia'a ni suchi yukan —kúu ya jiña'a ya.

²⁰ Sani te ni jan koo de ni ka jan xsia'a de suchi yukan nuu Jesús ma. Kovaa nuu ni jini tachi ma Jesús ma, ni sa'a i ja ni ndaskiki tuku i suchi yukan. Te ni kotuu i nuu ñu'ú ma, kani nda'a kani si'in i, te jaa ti-iñu yu'u i ma.

²¹ Jesús ma, ni jikan-tnu'u ya yuva i ma:

—¿Ndende kii ni keja'a i ndó'o i sa'a?

Te yuva i ma, ni ndakone'e de:

—Onde nuu luluu i ma.

²² Te tachi yukan, kua'a jichi chunee ña'a i nuu ñu'u i'ni ma ji'in nuu ndute ma, ja ka'ni ña'a i. Kovaa nú kuu naxe sa'a ni vala, kunda'vi ini ña'a ni, te chindee ña'a ni —kúu de jiña'a de.

²³ Jesús ma, jiña'a ya:

—¿Nava'a ká'an ni “nú kuu”? Ñayii kúkanu ini ña'a ma chi ndaka kuu sa'a sa ja kuu i —kúu ya jiña'a ya.

²⁴ Sani te yuva suchi yukan, káyu'u de jiña'a de:

—Kúkanu ini ña'a sa. Te chindee-ka ña'a ni ja kukanu ini-ka ña'a sa —kúu de jiña'a de.

²⁵ Ja ni jini Jesús ma ja kua'a xeen ñayii ka iyo ma, te ni ndonda ya nuu tachi ma jiña'a ya:

—Tachi ñi'i tachi so'o, ru'u ya tátununi ja na kee ro ki'in ro, te máko ndivi-ka ro ini anua suchi ya'a —kúu ya jiña'a ya.

²⁶ Te tachi ma, ni kayu'u i, te ni sa'a i ja ni skiki-ka ña'a i in-ka jichi, te ni kee i kua'an i. Te suchi yukan, ni kendoo i kuenda tnu'u ja ni ji'i i. Te chukan kúu ja ñayii ma, ka ka'an i ja ni ji'i suchi yukan.

²⁷ Kovaa Jesús ma, ni tnii ya nda'a i ma, te ni ndone'e ya i. Te suchi yukan chi ni ndokuiñi i.

²⁸ Sani te Jesús ma, ni kivi ya in ve'e, te maa in-ni ya ji'in tee ka ndikin ya ma ka iyo, te ni ka jikan-tnu'u de:

—¿Nava'a saña, ña ni kuu jin kene'e sa tachi ma?
—ka kuu de ka jiña'a de.

²⁹ Te ni ndakone'e Jesús ma:

—Tna'a tachi yukan ma, ma jin ke koo i, nú masu
ja onde jin kakan-ta'vi jin kakan-ta'vi ni nuu Su'si
ma —kúu ya jiña'a ya.

*Cha'a kúu ja ku-uu jichi ja ni kaxtnu'u Jesús ma
ja jin ka'ni i ya kovaa ndateku ya*

(Mt 17:22-23; Lc 9:43-45)

³⁰ Te ni ka nde koo de ji'in ya yukan, te kuan koo
de ji'in ya ichi ñuu Galilea ma, kovaa ñatuu kúni ya
ja ni-in ñayii kuni ja yukan iyo ya ji'in tee ka ndikin
ya ma,

³¹ chi vaa yikuu ya káxtnu'u ya nuu de ma, te jiña'a
ya:

—Saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a chi jin
kunda'a ña'a ñayii ma, te jin ka'ni ña'a i. Kovaa nuu
uni kivi ma, te ndateku sa —kúu ya jiña'a ya.

³² Kovaa tee ka ndikin ya ma, ñatuu ka jaku'ni ini
de ja ká'an ya ma, te ka yu'u de ja jin kakan-tnu'u
de ya.

*Ni kaxtnu'u Jesús ma na in ko kuu ja kanuu-ka
nuu Su'si ma*

(Mt 18:1-5; Lc 9:46-48)

³³ Te nuu ni ka kenda koo de ji'in ya ñuu Caper-
naum ma, nuu já ka iyo de ji'in ya ini ve'e ma, te ni
jikan-tnu'u Jesús ma:

—¿Nawa kúu ja ka tetna'a ni ichi ve koo o ma?
—kúu ya jiña'a ya.

³⁴ Kovaa ndaka de ni ka jasiyu'u, chi vaa ichi ve
koo de ma, ka tetna'a de na nde de ma, ko kuu ja
kanuu-ka.

³⁵ Sani te Jesús ma, ni jinkoo ya, te ni kana ya ndi-uxi uu de ma, te jiña'a ya:

—Nú na in kúni ja ko kuu i ñayii kanuu-ka, te kúnukuechi i nuu ndaka-ka ñayii ma, te káni ini i ja masu ñayii kanuu kúu i ne'un ndaka i ma —kúu ya jiña'a ya.

³⁶ Sani te ni jani ya in suchi luluu me'ñu ndaka de ma, te ni kanundee ya i, te jiña'a ya:

³⁷ —Nú na in, ja maa sa, te kuan-ta'vi i in suchi luluu sukan luluu suchi ya'a, te ja sukan sa'a i ma chi jan-ta'vi ña'a i maa sa. Te nú na in jan-ta'vi maa sa ma chi masu maa in-ni sa jan-ta'vi i, suni jan-ta'vi i iya ni tetniñu ña'a ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka'an Jesús ma ja ñayii ñatuu ndákiti ini nuu o ma chi kétna'a ini i ji'in o

(Lc 9:49-50; Mt 10:42)

³⁸ Juan ma, jiña'a de:

—Teskua'a, ni ka jini sa in tee ja ndákune'e ña'a de maa ni, te tátununi de nuu tachi ma, te ka nde koo i, te ka xndoo i ñayii ma. Te ni ka ja'nu ndee sa, te ka jiña'a sa ja má ko sa'a-ka de sukan, vaa masu tee ka ndikin tna'a ji'in o a kúu de —kúu Juan ma jiña'a de.

³⁹ Te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—Máko jin ka'nu ndee ni ja ma ka'an-ka de, chi vaa masu na in ja ndákune'e i ja nani maa sa a te ko kuu in milagru ma, te jinu te ndaka'an u'vi i ja kuu sa.

⁴⁰ Ñayii ñatuu ndákiti ini nuu o a chi iyo i ji'in o.

⁴¹ Te onde ndeva'a-ni na in taa visi in vasu ndute, kuechi ja ka ndikin ña'a ni a, ja ndaa ká'an sa ja masu skenaa i ta'vi i iyo nuu Su'si ma.

*Ni ka'an Jesús ma sukan yika ja jin ndakuiso
kuechi o ma*

(Mt 18:6-9; Lc 17:1-2)

⁴² 'Ndeva'a-ni na in sa'a ja ndakuiso kuechi in ñayii yika ni kandija tnu'u Su'si ma, va'a-ka kúu nute jin ku'ni i in yoso ka'nu mulinu ma sukun i te jin skee ña'a i nuu mar ma, sana ja ndo'o neni i ja ni sa'a i ja ni ndakuiso kuechi in-ka ñayii ma.

⁴³ Te nú nda'a ni a sa'a ja kuiso kuechi ni ma, ka'nde ni i, chi va'a-ka ja ñatuu na nda'a ni a, te kivi ni te koteku ni nuu Su'si ma, te sana ki'in ni ji'in nduu nda'a ni a nuu andeya ma, nuu masu nda'va kuiti ñu'u ma,

⁴⁴ nuu masu ka ji'i tindaku ma, ji'in nuu masu nda'va kuiti ñu'u i'ni ma.

⁴⁵ Te nú ja'a ni a sa'a ja kuiso kuechi ni ma, ka'nde ni i, chi vaa va'a-ka ja kivi cojo ni te koteku ni nuu Su'si ma, te sana ja skee ña'a ya ji'in nduu ja'a ni a nuu andeya ma,

⁴⁶ nuu masu ka ji'i tindaku ma, ji'in nuu masu nda'va kuiti ñu'u i'ni ma.

⁴⁷ Te nú nduchinuu ni a sa'a ja kuiso kuechi ni ma, tava ni i, chi va'a-ka ja kivi ni ji'in in-ni nduchinuu ni nuu tátunni Su'si ma, te sana ja skee ña'a ya ji'in nduu nduchinuu ni a nuu andeya ma,

⁴⁸ nuu masu ka ji'i tindaku ma, ji'in nuu masu nda'va kuiti ñu'u i'ni ma.

⁴⁹ 'Chi vaa jiniñu'u ja ndaka ñayii ma, jin ko kuu i sukan kanuu ñii ma, te jin ko kuu i sukan kanuu ñu'u xtnuu nuu o ma. Te chukan kúu ja ndaka ja ndakua'a o nuu Su'si ma ko kuu ja jaxiko asi, sukan jaxiko ndeyu ja'an va'a ñii ma.

⁵⁰ Vaa ka jini o ja ñii ka jaa o ma chi ja va'a kúu i.

Kovaa nuna ndu-uun i ma, masu kuu kuatniñu-ka o ja ku-asi ndeyu o ma. Jin ko kuu ni kuenda kuu ñii va'a ma, te jin koo mani ni ji'in tna'a ni ma —kúu ya jiña'a ya.

10

Jesús ma, ni tatnuni ya ja ñayii ni ka tnanda'a ma, máko jin xndoo tna'a i

(Mt 19:1-12; Lc 16:18)

¹ Jesús ma, ni ndee ya ñuu Capernaum ma, te kua'an ya ichi ñuu Judea ma, in-ka yu'u yute Jordán ma. Yukan ni ka ndututu tuku ñayii ma, te ni keja'a ya káxtnu'u ya, sukan játna ini ya sa'a ya nuu ka ndatna'a ñayii ma.

² Jaku tee ka kuu fariseo ma, ni ka jan tu'va de ya, sukan-va'a jin kototnuni de ya, te ka jikan-tnu'u de ya nú va'a-ni ja in tee, te xndoo de ñasi'i de ma.

³ Te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—¿Naxe ni tatnuni Moisés ma nuu ni? —kúu ya jiña'a ya.

⁴ Te ka jiña'a de:

—Moisés ma, ni yo kachi de ja xndoo tee ma ñasi'i de ma, te kua'a de in tutu ká'an ja já ni xndoo de ña —ka kuu de ka jiña'a de.

⁵ Sani te Jesús ma, jiña'a ya:

—Kuechi ja inuso'o ka ndaa ni a, te Moisés ma, ni tatnuni de sukan ka ka'an ni a.

⁶ Kovaa xinañu'u ma, nuu yika ni kuva'a ñuu ñayivi a: “Su'si ma, ni sa'a ya in tee ji'in in ña'a.

⁷ Chukan kúu ja tee ma, xndoo de yuva de ma ji'in si'i de ma, te kuka tna'a de ji'in ñasi'i de ma,

⁸ te nduu de ma jin ko kuu in-nka-ni ñayii.” Chukan kúu ja masu uu-ka ñayii ka kuu i chi in-nka-ni i kúu.

⁹ Te chukan kúu ja ñayii ma, másu ko ndasasiin i ja ni sketna'a Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

¹⁰ Sani te tee ka ndikin ya ma, nuu ni ka ndenda koo de ji'in ya ve'e ma, ni ka ndakan-tnu'u tuku de siki ja ni kaxtnu'u ya ma.

¹¹ Te Jesús ma, jiña'a ya:

—Te tee xndoo ñasi'i de ma, te ndiyo ini de in-ka ña'a ma, xi ndatnanda'a de ji'in in-ka ña'a ma, já ni jiso kuechi de, vaa sukan ka sa'a tee ka kivi nduu ji'in in-ka ña'a ma, sukan sa'a de ma.

¹² Te nú ña'a ma, xndoo ña yii ña ma, te ndiyo ini ña in-ka tee, xi ndatnanda'a ña ji'in in-ka tee ma, te suni já ni jiso kuechi ña, vaa sukan ka sa'a ña'a ka kivi nduu ji'in in-ka tee ma, sukan sa'a ña ma —kúu ya jiña'a ya.

*Jesús ma, ni kaxtnu'u ya naxe ko kuu in ñayii sana kivi i nuu tatnuni Su'si ma
(Mt 19:13-15; Lc 18:15-17)*

¹³ Ni jan koo i ji'in suchi kuechi ma nuu Jesús ma, sukan-va'a sonee ya nda'a ya siki suchi kuechi ma. Te tee ka ndikin ya ma, ni ka keja'a de ka ndonda de nuu ñayii ni jan koo ji'in suchi kuechi ma.

¹⁴ Te ni jini Jesús ma sukan ka sa'a de ma, te ni ndakiti ini ya, te jiña'a ya:

—Jin kua'a ni tnu'u, te kí koo maa suchi kuechi a, te máko jin ka'nu ndee ni, chi vaa sukan ka jani vii ka jani va'a ini suchi kuechi a, sukan jiniñu'u ja jin ko kuu ñayii jin kivi koo nuu tatnuni Su'si ma.

¹⁵ Ja ndaa ká'an sa, nú in ñayii ma, ma kuan-ta'vi i ja tatnuni Su'si ma nuu i ma sukan jan-ta'vi in suchi luluu a nawa tátnuni o nuu i ma, te masu kuu kivi i nuu tatnuni ya ma —kúu ya jiña'a ya.

¹⁶ Te ni kanundee ya suchi kuechi ma, te ni sonee ya nda'a ya siki i ma, te ni ka'an ya ja va'a ja vii ja jin ko kuu i.

Sukan yii ja ndani'i ta'vi ñayii ndí ini xeen-ka xu'un i ma

(Mt 19:16-30; Lc 18:18-30)

¹⁷ Nu ni kee ya ja ki'in tuku ya ma, te jinu in tee ni kenda de, te ni jinkuiñi jiti de nuu ya ma, te jikan-tnu'u de:

—Teskua'a va'a ini, ¿nawa sa'a sa, sukan-va'a ndani'i ta'vi sa, te koteku sa ni-kani ni-jika? —kúu de jiña'a de.

¹⁸ Te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—¿Nava'a xnani ña'a ni teskua'a va'a ini? Masu na in-ka va'a ini chi maa in-ni Su'si ma.

¹⁹ Já jini ni ndaka ja ni tatnuni ya ma: “Másu ko ka'ni ni ni-in ñayii. Másu ko kivi nduu ni ji'in in-ka ña'a. Másu ko sakui'na ni. Másu ko ka'an tnu'u ni siki in-ka ñayii ma. Másu ko xnda'vi tna'a ni ma. Kava respetu ni nuu yuva ni ma ji'in nuu si'i ni ma” —kúu ya jiña'a ya.

²⁰ Te tee yukan, jiña'a de:

—Teskua'a, ndaka cha'a chi já sa'a ndi'i sa onde nuu jaa sa ma —kúu de jiña'a de.

²¹ Te Jesús ma, nde'ya ya tee yukan, te ni kutoo ya de, te jiña'a ya:

—Kúni-ka in-ka ja sa'a ni a. Kuá'an ni, te xiko ni ndaka ja neva'a ni ma, te kua'a ni ñayii ka kunda'vi ma. Te sukan, te xiku ko kuu ni andivi ma. Sani te kii ni, te kondikin ña'a ni —kúu ya jiña'a ya.

²² Te ni tna u'vi ini tee yukan, ja ni jiniso'o de sukan jiña'a ya ma. Te kuan no'o xixii-nka ini de, vaa xiku xeen kúu de.

²³ Te Jesús ma, nde'ya ya ni-ka'nu xiñi ya ma nuu ka iyo tee ka ndikin ya ma, te jiña'a ya:

—¡Naka yii kúu ja tee ka kuu xiku ma, te jin kivi koo de nuu tátnuni Su'si ma! —kúu ya jiña'a ya.

²⁴ Te ni ka sa'vi-nka ini tee ka ndikin ya ma ja ni ka'an ya sukan ma, kovaa ni ndaka'an ya in-ka jichi:

—Sa'ya sa, ¡naka yii kúu ja in ñayii xiku ma, te kuu kivi i nuu tátnuni Su'si ma, kuechi ja kukanu ini i ndaka ja neva'a i ma!

²⁵ Su'va yachi-ka kuu kivi in kiti kúu camellu ma in yavi xuu yiki tiku ma, sana in ñayii xiku ma, kivi i nuu tátnuni Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

²⁶ Nu ni ka jiniso'o de sukan ma, te ni ka sa'vi xeen-nka ini de, te ka jikan-tnu'u tna'a de:

—¿Na in kuu ndani'i ta'vi, ja sukan? —ka kuu de ka ka'an de.

²⁷ Te nde'ya Jesús ma de, te jiña'a ya:

—Yii kúu jani ini ñayii ma. Kovaa nuu Su'si ma chi ñatuu nawa iyo ja yii kúu —kúu ya jiña'a ya.

²⁸ Pedro ma, ni keja'a de jiña'a de:

—Saña chi ndaka ja ka neva'a sa ma ni ka xndoo sa, te ka ndikin ña'a sa —kúu de jiña'a de.

²⁹ Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—Ja ndaa ká'an sa ja ndeva'a-ni na in ni xndoo ve'e i ma, ñani i ma, ku'va i ma, ku'u i ma, ji'in si'i i ma, ji'in yuva i ma, sa'ya i ma, ji'in ñu'ú i ma, ja kuechi ja ndikin ña'a i a, ji'in kuechi ja káxtnu'u i tnu'u vii tnu'u va'a ká'an sa a nuu ñayii ma,

³⁰ te vitna chi nuu ñuu ñayivi a ndani'i i vi'i-ka cientu ve'e i ma, ji'in ñani i ma, ku'va i ma, ku'u i ma, si'i i ma, ji'in ñu'ú i ma, visi ka sondikin ña'a

ñayii a. Te maa i chi kivi ki'in o ma, ndani'i ta'vi i, te koteku i ni-kani ni-jika.

³¹ Te ñayii ka ndanuu-ka ma te ka jani ini i ja xinañu'u-ka ka kuu i vitna ma, chi nuu Su'si ma chi sandi'i-nka jin ko kuu i, te ñayii ka jani ini ja masu ñayii ka ndanuu ka kuu i te sandi'i-nka ka kuu i vitna ma chi suu i jin ko kuu ñayii xinañu'u-ka nuu Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

Cha'a kúu ja ku-uni jichi ja ni kaxtnu'u Jesús ma ja jin ka'ni i ya kovaa ndateku ya

(Mt 20:17-19; Lc 18:31-34)

³² Kuan koo de ji'in ya ichi ñuu Jerusalén ma. Te yoxtnuu-ka Jesús ma nuu tee ka ndikin ya ma. Te ni ka sa'vi-nka ini de. Te tee kuan koo kuee-ka ma, ka yu'u de ka ndikin de ya. Sani te Jesús ma, ni ndaxtutu siin ya ndi-uxi uu tee ka ndikin ya ma, te ni keja'a ya jiña'a ya sukan ko kuu ma:

³³ —Ka jini maa ni ja jin koo o ñuu Jerusalén ma. Te yukan kúu nuu saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a, jin koo ñayii ma jin xsia'a ña'a i nuu nda'a tee ka tatnuni nuu sutu ma, ji'in nuu nda'a tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, te jin ka'an i ja kúu sa, te jin ndaxsia'a ña'a i nuu nda'a ñayii masu ñuu ya'a.

³⁴ Te jin kosiki ndee ña'a i, te jin tusii ña'a i, te jin kua'a ña'a i, te jin ka'ni ña'a i, kovaa nuu uni kii ma, te ndateku sa —kúu ya jiña'a ya.

Santiago ma ji'in Juan ma, ni ka jikan de ja jin kunukoo de xiñi Jesús ma

(Mt 20:20-28)

³⁵ Santiago ma ji'in Juan sa'ya tee kúu Zebedeo ma, ni ka jan tu'va de Jesús ma, te ka jiña'a de:

—Teskua'a, ka kuni sa ja kunda'vi ini ña'a ni in ja jin kakan-ta'vi sa nuu ni —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁶ Te jiña'a maa Jesús ma:

—¿Nawa kúu ja ka kuni ni ja sa'a sa? —kúu ya jiña'a ya.

³⁷ Te ka jiña'a de:

—Taa ni tnu'u ja nuu tatnuni vivii ni ma, jin kunukoo sa, in sa xiñi kua'a ni ma te in-ka sa xiñi satni ni ma —ka kuu de ka jiña'a de.

³⁸ Te Jesús ma, jiña'a ya:

—Masu ka jini ni ja ka jikan ni a. ¿Xi kuu jin ko'o ni ja uwa ko'o sa ma? ¿Xi kuu jin kuandute ni sukan kuandute sa ma? —kúu ya jiña'a ya. Te cha'a chi ja ndo'o neni ya ma kúu ja ni jiña'a ya ma.

³⁹ Te ka jiña'a de:

—Kuu.

Te jiña'a Jesús ma:

—Jin ko'o ni ja uwa ja ko'o sa ma, te jin kuandute ni sukan kuandute sa ma,

⁴⁰ kovaa ja kunukoo in ni xiñi kua'a sa ma te in-ka ni xiñi satni sa ma, chukan chi masu saña iyo ja taa, nú masu ja maa Su'si o ma kua'a nuu ñayii já ka iyo tu'va i ja jin ni'i i ma —kúu ya jiña'a ya.

⁴¹ Nuú ni ka jiniso'o uxi-ka tee ka ndikin ya ma, te ni ka ndakiti ini de nuu Santiago ma ji'in nuu Juan ma.

⁴² Kovaa Jesús ma chi ni kana ya de, te jiña'a ya:

—Ka jini ni ja ne'un ñayii ñuu ñayivi a, ka iyo ñayii ka jani ini maa i ja kuu jin tatnuni i nuu ndaka ñayii ma, te ñayii ka ndanuu-ka ma, ûni ka tatnuni kuiti i nuu ñayii ma.

⁴³ Kovaa ne'un ndijin, masu sukan ko kuu, su'va nú na in kúni ja ko kuu i in ñayii kanuu-ka ne'un

ndaka ni a, ja sa'a i kúu ja kunukuechi-ka i nuu ndaka ni.

⁴⁴ Te nú ne'un ndaka ni a, te kúni in ni ja ko kuu ni xinañu'u-ka, te ja ko sa'a ni ko kuu ja kunukuechi xeen-ka ni nuu ndaka-ka ni a, te ko kuu ni ñayii kanuu-ka nuu Su'si ma.

⁴⁵ Chi vaa ni a saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a, masu vee sa ja jin kunukuechi ñayii ma nuu sa a chi su'va vee sa ja kunukuechi sa nuu ñayii ma, te kua'a sa tnu'u ja jin ka'ni ña'a i, te sukan ndachunaa sa kuechi ka sa'a ñayii ma, te onde sukan, te jin ndani'i ta'vi kua'a xeen ñayii ma —kúu ya jiña'a ya.

Jesús ma, ni ndasava'a ya tee kuaa nani Bartimeo ma

(Mt 20:29-34; Lc 18:35-43)

⁴⁶ Te ni ka kenda koo de ji'in ya ñuu Jericó ma, te nuu ni ndee ya ini ñuu ma ji'in tee ka ndikin ya ma, te ka ndikin kua'a ñayii. Te in tee kuaa nani de Bartimeo sa'ya tee kúu Timeo ma kúu de, te núkoo de yu'u ichi ma, jikan de karidaa.

⁴⁷ Ja ni jiniso'o tee kuaa ma ja Jesús nazareno ma kúu iya ya'a kua'an ma, te ni keja'a de káyu'u de jiña'a de ya:

—Jesús, Sa'ya David, kunda'vi ini ña'a ni —kúu de jiña'a de.

⁴⁸ Te kua'a ñayii ma ka jiña'a ja kasiyu'u de. Kovaa su'va kayu'u nini'i-ka de:

—Sa'ya David, kunda'vi ini ña'a ni —kúu de jiña'a de.

⁴⁹ Sani te ni jinkuiñi Jesús ma, te jiña'a ya:

—Jin kana ni de kúi de —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ka kana i tee kuaa ma, te ka jiña'a i:

—Koo sii ini ni, te kukanu ini ni Su'si ma, te ndokuiñi ni chi kána ña'a de —ka kuu i ka jiña'a i.

⁵⁰ Te tee kuaa ma, ni ke'en de sa'ma ndii de ma, ni skana de, te kandava de ni jan tna'a de Jesús ma.

⁵¹ Te Jesús ma, jikan-tnu'u ya de:

—¿Nawa kúni ni ja sa'a sa ja kuu ni? —kúu ya jiña'a ya.

Te tee kuaa ma, ni ndakone'e de:

—Teskua'a, kúni sa ja kuu ndakonde'ya sa —kúu de jiña'a de.

⁵² Te Jesús ma, jiña'a ya:

—Jâ kuu no'o ni. Te kuechi ja ni kukanu ini ña'a ni a, te chukan kúu ja ni ndundijin nuu ni a —kúu ya jiña'a ya.

Te ora yukan-ni, te ni kuu ni ndakonde'ya de. Sani te ni ndikin de Jesús ma.

11

*Jesús ma, yoso ya in burru ni kivi ya ñuu
Jerusalén ma*

(Mt 21:1-11; Lc 19:28-40; Jn 12:12-19)

¹ Nuú ni ka iyo de ji'in ya ñuu Betfagé ma ji'in Betania ma, yatni ñuu Jerusalén ma ji'in yuku nani Yuku Tnu Olivo ma, Jesús ma, ni kana ya uu tee ka ndikin ya ma,

² te jiña'a ya:

—Kuán koo ni yu'u ñuu ichi jiyo a, te ja jin kivi koo ni ñuu yukan, te jin ndani'i ni in burru nu'ni ti, te ni-in-ka ñayii ñatuu koso-ka ti. Te jin ndaji ni ti, te ki koo ni ji'in ti.

³ Te nú na in kakan-tnu'u naku ka sa'a ni sukan, te jin kuña'a ni: “Maa Señor ma jiniñu'u ti, te sana ndataa ya ti”, jin kuña'a ni —kúu ya jiña'a ya.

⁴ Sani te kuan koo de, te ni ka ndani'i de burru ma nu'ni ti in ye'e yu'u ichi kuan koo de ma, te ni ka ndaji de ti.

⁵ Te ñayii ka iyo ma, ka jikan-tnu'u i:

—¿Nawa ka sa'a ni? ¿Nava'a ka ndaji ni burru a?
—ka kuu i ka jiña'a i.

⁶ Te ni ka ndakone'e de sukan jiña'a Jesús ma. Te ni ka wa'a i tnu'u kuan koo de ji'in ti.

⁷ Te ni ka jan xsia'a de ti nuu iyo Jesús ma, te ni ka sonee de sa'ma de ma siki burru ma, te Jesús ma, ni kaa ya siki ti ma, te yoso ya ti kua'an ya.

⁸ Te kua'a ñayii, ka skuili i sa'ma ka ndii i ma, ji'in jaku-ka i, ka skuili i nda'a ñuu ni ka ja'nde i ichi yuku ma.

⁹ Te ñayii ka yoxtnuu kuan koo i ma, ji'in ñayii ka ndandikin ma, ka kayu'u i:

—¡Hosanna! ¡Jayiñu'u kúu rey vee nuu Iya Táttnuni ma!

¹⁰ ¡Jayiñu'u kúu ja sani te tattnuni tna'a yuva o David ma! ¡Hosanna! ¡Jayiñu'u kó kuu nuu táttnuni Su'si ma onde sukun ma! —ka kuu i ka kayu'u i.

¹¹ Ni kivi Jesús ma ini ñuu Jerusalén ma, te kua'an ndita ya veñu'u ka'nu ma, te nde'ya ya ni-ka'nu. Sani te kua'an ya ñuu Betania ma ji'in uxi uu tee ka ndikin ya ma, chi vaa ve kukuee ma.

*Jesús ma, ni ka'an u'vi ya ja kuu in tnu higo
(Mt 21:18-19)*

¹² Kivi yutnee ma, nuu ve ndee ya ñuu Betania ma, Jesús ma, ni keja'a kókon ya.

¹³ Jika-ka ni jini ya in tnu higo, te iyo kua'a nda'a tnu, te ni jan tu'va ya tnu, ja koto ya nú iñi higo. Kovaa ñatuu chi nanimaa nda'a tnu ma kúu, chi vaa masu tiempu higo ma kúu.

¹⁴ Sani te jiña'a ya tnu higo ma:

—¡Ñatuu na in ko kaa-ka higo ro a! —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ka jiniso'o tee ka ndikin ya ma.

*Jesús ma, ni ndasavii ya ini veñu'u ka'nu ma
(Mt 21:12-17; Lc 19:45-48; Jn 2:13-22)*

¹⁵ Nu ni ka ndenda koo de ji'in ya ñuu Jerusalén ma, te Jesús ma, ni kivi ya veñu'u ka'nu ma, te ni keja'a ya kéne'e ya ndaka ñayii ka xiko ma ji'in ñayii ka jaan ma. Te ni chindeyi ya mesa ñayii ka sama xu'un ma, ji'in nuu ka xiko i sata ma.

¹⁶ Te ñatuu ni wa'a ya tnu'u ja jin ya'a ñayii ka ndiso ndatniñu i ma ichi ini veñu'u ma.

¹⁷ Te ni keja'a ya káxtnu'u ya, te jiña'a ya:

—Jâ ka jini ni ja nuu tutu ndee tnu'u Su'si ma ká'an: "Ini ve'e sa a chi ko kuu i ini ve'e nuu ki koo ñayii ndaka ñuu ma ja jin kakan-ta'vi i nuu Su'si ma." Vaa sukan ni jani ini ya. Kovaa ndaka ndijin chi ni ka ndasa'a ni in yavi nuu ka ñu'u kui'na —kúu ya jiña'a ya.

¹⁸ Ja ni ka jiniso'o tee ka tatnuni nuu sutu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, te ni ka keja'a de ka nduku de naxe jin ka'ni de Jesús ma, chi vaa ka yu'u de nú ña'a te ndaka ñayii ma jin kandija ja ká'an ya ma, vaa ndaka ñayii ma, ni ka sa'vi-nka ini i ja káxtnu'u ya ma.

¹⁹ Kovaa ja ni kunee ma, te ni ndee Jesús ma ji'in tee ka ndikin ya ma ini ñuu ma.

*Ni yichi tnu higo ni ka'an u'vi Jesús ma ja kuu tnu
ma
(Mt 21:20-22)*

²⁰ Nuú ne'e in-ka kii ma, ni ka ya'a de ji'in ya yatni nuú núkoo tnu higo ma, te ni ka jini de ja ni yichi onde yo'o tnu ma.

²¹ Sani te Pedro ma, ni ndaka'án de sukan ni jiña'a Jesús ma tnu higo ma, te jiña'a de ya:

—Teskua'a, jini ni ja tnu higo ni ka'an u'vi ni ma, já ni yichi tnu —kúu de jiña'a de.

²² Te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—Jin kukanu ini ni Su'si ma.

²³ Te ja ndaa ká'an sa, nú na in na kuña'a i yuku yukan: “Kuán ndiyo jiña, te skee maa ro nuú mar ma”, te nú in-ni ja ni jani ini i ma, te ñatuu jani uu jani uni ini i, su'va kukanu ini i ja sa'a Su'si ma ja ko kuu ja ká'an i ma, sani te ko kuu.

²⁴ Chukan kúu ja ká'an sa, ndaka ja jin kakan-ta'vi ni nuú Su'si ma, te nú ka kukanu ini ni ya ja taa ya ma chi jin ni'i ni.

²⁵ Te ora ka jikan-ta'vi ni ma, te nú ni ka ndaka'án ni ja nawa ni ka sa'a ndeva'a ña'a ñayii ma, te jin sakanu ini ni i, sukan-va'a sakanu ini tna ña'a Yuva o Su'si iyo andivi ma, te ndaxnaa ya kuechi ni ma.

²⁶ Kovaa nú ma jin sakanu ini ni, suni Yuva o iyo andivi ma, masu sakanu ini ya kuechi ni ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka jikan-tnu'u de na in ni tatnuni ja sa'a Jesús ma sukan

(Mt 21:23-27; Lc 20:1-8)

²⁷ Sani te ni ka ndenda koo de ñuu Jerusalén ma. Nuú kua'an ya ichi veñu'u ka'nu ma, te ni ka jan tu'va ña'a tee ka tatnuni nuú sutu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ji'in tee ka kuu ja'nu ma.

28 Te ka jikan-tnu'u de ya:

—¿Na in ni tatnuni ja sa'a ni sukan? ¿Xi na in ni ka'an ja kuu sa'a ni sukan? —ka kuu de ka jiña'a de.

29 Jesús ma, ni ndakone'e ya, te jiña'a ya:

—Xinañu'u maa sa kakan-tnu'u ña'a, te jin ndakone'e ni. Sana ka'an sa na in ni tatnuni ja sa'a sa sukan.

30 Ja ni yo skuandute Juan ma, ¿Su'si ma ni tetniñu Juan ma ja sa'a de sukan, xi ñayii ma ni tetniñu ña'a ja sa'a de sukan? Jin ndakone'e ni —kúu ya jiña'a ya.

31 Te ka ndatnu'u tna'a de:

—Nuna jin kuña'a o ja maa Su'si ma ni tetniñu Juan ma, kovaa ka'an de: “¿Nava'a ñatuu ni ka kandija ni ja ni ka'an de ma?”

32 Te ni masu kuu jin kuña'a o ja ñayii ma ni tetniñu Juan ma, vaa jin ndakiti ini ñayii ma nuu o a —ka kuu de ka ka'an de.

Chi vaa ka yu'u de ñayii ma, chi vaa ndaka ñayii ma ka jani ini ja Juan ma, ja ndaa ja in tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u ni yo wa'a Su'si ma kúu de.

33 Chukan kúu ja sa'a ni ka ndakone'e de nuu Jesús ma:

—Ñatuu ka jini sa —ka kuu de ka jiña'a de.

Sani te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—Suni ni ma ka'an tna sa na in ni tatnuni ja sa'a sa a —kúu ya jiña'a ya.

12

*Jesús ma, ni ka'an ya in tnu'u vijin ja jin kuu ñayii masu inuva'a ini, ja ka jito i itu tnu uva ma
(Mt 21:33-46; Lc 20:9-19)*

¹ Jesús ma, ni keja'a ya ká'an ya tnu'u vijin, te jiña'a ya:

—In tee, te ni sunkoo de ni-ka'nu itu de ma tnu uva, te ni jasi de yu'u itu de ma. Te ni satu'va de in nuu taxi uva ma kivi kuaan i ma, te ni sa'a de in ve'e sukun sukun, sukan-va'a kuu ko koto de ni-ka'nu itu de ma. Sani te ni nduku de jaku ñayii ja jin ko koto i itu de ma, te kivi kuaan uva ma, te sasava jin kuu de. Sani te kua'an jika de.

² Te maa kivi kuaan i ma, te ni tetniñu de in tee jinukuechi nuu de ma, ja ki'in de jin nu ke'en de jaku uva ja ni kuaan ma nuu ñayii ka jito itu de ma.

³ Kovaa ñayii ka jito ma, ni ka tnii i tee ma, te ni ka kani i de. Te ni ka ndatetniñu i de su'va-ni kuan no'o de.

⁴ Kovaa tee xi-ñu'ú ma chi ni ndatetniñu tuku de in-ka tee jinukuechi nuu de ma. Kovaa tee ya'a chi ni ka ta'vi i xini de, te nde'e xeen ni ka jiña'a i de.

⁵ Te tee xi-ñu'ú ma, ni ndatetniñu de in-ka tee, te tee ya'a chi ni ka ja'ni i de. Kovaa tee xi-ñu'ú ma, suni ni ndatetniñu kua'a-ka de tee kuan koo kuan nu ndakan jaku uva ma. Kovaa masu ni ka ndi ini ñayii yukan chi jaku de ma ni ka kani i, te jaku de ma ni ka ja'ni i.

⁶ Sani te maa-nka sa'ya de ma kéndoo, te kútoo xeen de tee ma. Kovaa ni tetniñu de tee ma. Vaa jani ini de: “Jin kava respetu i nuu sa'ya o a, nuna tetniñu o de, vaa sa'ya maa o kúu de.”

⁷ Kovaa ñayii ka jito itu de ma, ni ka ndatnu'u tna'a i: “Suchi ya'a kúu suchi nduta'vi ñu'ú ya'a. Jin ka'ni o i, te jin ndani'i o ñu'ú i a”, ka kuu i ka ka'an i.

⁸ Chukan kúu ja ni ka tnii i sa'ya de ma, te ni ka ja'ni i de, te ni ka skana i yikikuñu de ma yu'u itu ma.

⁹ ¿Nawa ka jani ini ndijin ja sa'a tee xi-ñu'ú ma? Kuiti ki'in de, te ka'ni de ñayii ka jito itu de ma, te kua'a de ñu'ú de ma siin-ka ñayii.

¹⁰ ¿Natuu nama uun ka ka'vi ni nuu tnu'u Su'si ma, nuu ká'an sa'a ma?:

Yuu ni ka saxiko ñayii ka sa'a ve'e ma,
ni nduu i yuu kanuu-ka.

¹¹ Sa'a ni sa'a maa Iya Tátnuni ma, te ni ka sa'vi-nka ini o a.

Sukan ká'an nuu tnu'u Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

¹² Sani te ni ka kuni de ja jin tnii de Jesús ma, vaa ka jini de ja tnu'u vijin ni ka'an ya ma chi ja jin kuu maa de ma kúu. Kovaa ka yu'u de ñayii ma. Chukan kúu ja ni ka xndoo de ya, te kuan koo de.

*Jesús ma, ni ka'an ya nawa jin kua'a o nuu gobiernu ma, ji'in nawa jin ndakua'a o nuu Su'si ma
(Mt 22:15-22; Lc 20:20-26)*

¹³ Ni ka tetniñu i jaku tee ka kuu fariseo ma, ji'in tee ka ndikin Herodes ma nuu iyo Jesús ma, ja jin kototnuni de ya nawa ka'an ya ma, sukan-va'a jin ni'i ini de ja jin xtekuechi de ya.

¹⁴ Tee ya'a, ni jan koo de, te ka jiña'a de:

—Teskua'a, ka jini sa ja ja ndaa kúu ja ká'an ni a. Te masu ndí ini ni nawa ka jani ini ñayii ma ja ká'an ni a. Te ni masu ndí ini ni na nde ñayii ka niniso'o ma. Ndjijin chi káxtnu'u ndaa ni sukan kúni Su'si ma ja jin ko kuu o nuu ya ma. ¿Te naxe ká'an ni? ¿Va'a-ni ja jin chuya'vi sa ja ka satniñu sa ma nuu tee nani César tátnuni ñuu Roma ma, xi ña'a? ¿Jin sa'a sa, xi má jin sa'a sa sukan ma? —ka kuu de ka jiña'a de.

15 Kovaa Jesús ma chi jini ya sukan ka jani ini de ma, ja masu ka sa'a de sukan ka ka'an de ma, te jiña'a ya:

—¿Nava'a ka jitotnuni ña'a ni? Jin tanuu ni in xu'un ka yinda'a ni a, sukan-va'a kuni sa —kúu ya jiña'a ya.

16 Te ni ka wa'a de, te Jesús ma, jiña'a ya:

—¿Na in xi-yunuu ndenee a, te na in nani sukan ndee a? —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ka ndakone'e de:

—Yunuu tee nani César, tee tátnuni ñuu Roma ma, kúu —ka kuu de ka jiña'a de.

17 Sani te jiña'a Jesús ma:

—Te jin ndakua'a ni nuu César ma tna'a ja kúu kuenda maa de ma, te nuu Su'si ma jin ndakua'a ni tna'a ja kúu kuenda maa ya ma —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ka sa'vi-nka ini de ja sukan ni ndakone'e ya ma.

Ni ka jikan-tnu'u tee ka kuu saduceo ma naxe ko kuu ñayii ndateku ma

(Mt 22:23-33; Lc 20:27-40)

18 Ni jan koo jaku tee ka kuu saduceo ma ni ka jan koto de Jesús ma. Tee ya'a chi ka ka'an de ja masu ka ndateku ñayii ni ka ji'i ma. Te chukan kúu ja ni ka jikan-tnu'u de ya:

19 —Teskua'a, Moisés ma, ni xndoo de tutu ká'an ja nú in tee ma, ni tnanda'a de te ni ji'i de te ñatuu na sa'ya de ji'in ñasi'i de ma ni iyo, te ñani tee ni ji'i ma ndakueka ñasi'i de ma, sukan-va'a koo sa'ya ña, te ko kuu i sa'ya tata tee ni ji'i ma.

²⁰ Te sukan ni kuu ja uja tee ndi-tna'a ñani de ma. Tee xinañu'u ma, ni tnanda'a de, te ñatuu na sa'ya de ji'in ñasi'i de ma ni iyo, te ni ji'i de.

²¹ Sani te tee ku-uu ma, ni ndatnanda'a de ji'in ña'a ni ndoo ma. Suni ni ji'i tna de, te ñatuu na sa'ya de ji'in ña ni iyo. Suni maa i ni kuu ji'in tee ku-uni ma.

²² Te sukan ni kuu ji'in ndi-uja de ma ja ñatuu ni-in de ña ni iyo sa'ya de ji'in ña, te ni ka ji'i de. Sani te ni ji'i ña'a ma.

²³ Va'a-ni, te nú jin ndateku ñayii ma, ¿na nde de xi-ñasi'i ko kuu ña'a yukan? Vaa ndi-uja de ma ni ka iyo ji'in ña ma —ka kuu de ka jiña'a de.

²⁴ Te ni ndakone'e Jesús ma:

—Ndijin chi masu ka jini ni ja ka ka'an ni a. Masu ka jini ni sukan ká'an tutu ndee tnu'u Su'si ma, ni a ndaka ja kúu sa'a Su'si ma masu ka jini ni.

²⁵ Kivi jin ndateku ñayii ma, tee ma ji'in ña'a ma, masu jin ndatnanda'a-ka de, vaa sukan ka kuu ángel ka iyo andivi ma, sukan jin ko kuu de.

²⁶ ¿Ñatuu nama ni ka ka'vi ni nuu libru Moisés ma, nuu ká'an ja núkoo in tnu iñu ma, te kánda'a kánda'a-nka tnu ma, kovaa masu nde ndí'i tnu kayu ma? Te ni ka'an Su'si ma nuu Moisés ma: “Maa sa kúu Su'si Abraham ma, ji'in Isaac ma, ji'in Jacob ma”, kúu ya jiña'a ya. Te chukan kúu ja jin ndateku ñayii ni ka ji'i ma.

²⁷ Vaa Su'si ma, masu Su'si ñayii ni ka ji'i ma kúu ya chi Su'si ñayii ka teku ma kúu ya. Te chukan kúu ja ndijin, masu ka jini ni ja ka ka'an ni a —kúu ya jiña'a ya.

Uu tnu'u ya'a ni tatnuni Su'si ma ja ka ndanuu

xeen-ka i

(Mt 22:34-40)

²⁸ In tee skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ni jiniso'o de ja ka tetna'a Jesús ma ji'in tee ka kuu saduceo ma, te ni jini de ja va'a-ni ni ndakone'e Jesús ma, te ni jan tu'va de ya, te ni jikan-tnu'u de:

—¿Nde tnu'u ni tatnuni Su'si ma kúu ja kanuu xeen-ka ma? —kúu de jiña'a de.

²⁹ Te ni ndakone'e Jesús ma:

—Tnu'u kanuu xeen-ka ma kúu tnu'u ya'a: “Ñayii ñuu Israel, jin koniniso'o ni chi Su'si ka kandija o ma kúu iya táttnuni nuu o a. Te ñatuu na in-ka ya iyo chi maa in-ni Su'si o ma kúu Su'si ndija.

³⁰ Jín kutoo o Su'si o ma ji'in ndaka tu'u ini anua o a, ji'in ndaka ja ka jani ini o a, ji'in ndaka tnu'u ndee tnu'u ndatnu o a.”

³¹ Te in-ka tna tnu'u kanuu ni tatnuni Su'si ma kúu ja: “Jín kutoo ni tna'a ni ma sukan ka kutoo ni maa ni ma.” Ñatuu na tnu'u kanuu xeen-ka, nú masu ja nduu-ni tnu'u ya'a —kúu ya jiña'a ya.

³² Te tee skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, jiña'a de:

—Va'a-ni, teskua'a. Ja ndaa kúu ja ká'an ni a. In-ni Su'si iyo, te ñatuu na in-ka ya iyo, chi vaa maa in-ni ya iyo.

³³ Te ja jín kutoo o Su'si ma ji'in ndaka tu'u ini anua o a, ji'in ndaka ja ka jani ini o a, ji'in ndaka tnu'u ndee tnu'u ndatnu o a, ji'in ja jín kutoo tna'a o ma kuenda ka kutoo o maa o ma, játna ini xeen-ka Su'si ma ja jin sa'a o sukan, sana ndaka kiti ndakua'a o nuu Su'si ma te ka'mi o ti nuu ya ma —kúu de jiña'a de.

³⁴ Te ja ni jini Jesús ma ja tee skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, va'a-ni ni ndakone'e de ma, te jiña'a ya:

—Ndijin, iyo yatni ni nuu tátnuni Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

Te ni-in-ka ñayii, ñatuu ni ka kusaa ini i ja jin kakan-tnu'u-ka i ya.

*Maa Su'si ma ni tetniñu Cristo ma
(Mt 22:41-46; Lc 20:41-44)*

³⁵ Jesús ma, yikuu ya káxtnu'u ya na in kúu ya ma ini veñu'u ka'nu ma, te jikan-tnu'u ya nuu ñayii ma:

—¿Te nava'a ka ka'an tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma ja Sa'ya tata David ma kúu Cristo iya ni tetniñu Su'si ma?

³⁶ Te vitna ja maa David ma chi ni ska'an ña'a Xtumani Ndios ma, te sa'a ni ka'an de ma:

Su'si Iya Tátnuni ma jiña'a nuu iya tátnuni nuu sa a:

“Kunukoo ro xiñi kua'a ri a,
te onde nú ni kundee ri skendoo ri
ndaka suchi ñatuu ka kunimani nuu o a chii ja'a ro
a”,

kúu ya jiña'a ya nuu iya tátnuni nuu sa a.

³⁷ Kovaa ¿naxe kuu ko kuu Sa'ya tata David ma Cristo ma nú sukan, te vitna ja maa David ma, ni xnani de ya iya tátnuni nuu de ma? —kúu ya jiña'a ya.

Te kua'a xeen ñayii ma ka iyo yukan, te ka nin-iso'o sii ini i ja ká'an Jesús ma.

*Ni ka'an Jesús ma ja tee ka skua'a tnu'u ni
kaxtnu'u Moisés ma, ñatuu ka sa'a ndaa ka sa'a ndija
de*

(Mt 23:1-36; Lc 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Jesús ma, ne'un ja káxtnu'u ya ma, te jiña'a ya:

—Jin konee ni cuidado ja másu ko jin ko sa'a ni sukan ka sa'a tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, vaa tee yukan chi ka jatna ini de ja jin kone'nu de sa'ma nani, te ka kuni de ja jin kava respetu i nuu de ma te jin kua'a i de nchuxi nuya'vi ma.

³⁹ Ka nduku de nuu jin kunukoo de nuu ka nukoo ñayii ka ndanuu-ka ma ini veñu'u ma. Te nuu ka kuu viko ma, ka kunuu maa de ja jin kunukoo de nuu mesa ka ndanuu-ka ma.

⁴⁰ Te ka xnda'vi de ña'a ni ka ji'i yii ma, sukan-va'a jin ni'i de nawa ka neva'a ña'a ma te jin kaa jin ko'o de. Te ja ñatuu na in kunitnuni ma, te ka sa'a de tnu'u ja na'a xeen ka jikan-ta'vi de nuu Su'si ma. Tee ya'a chi sa'a Su'si ma ja jin chunaa xeen-ka de ja sukan ka sa'a de ma —kúu ya jiña'a ya.

*Sukan ni ndakua'a ña'a nda'vi ni ndoo ja ni ji'i yii
ma xu'un nuu Su'si ma
(Lc 21:1-4)*

⁴¹ Jesús ma, núkoo ya in jichi yatni nuu iyo ja ka chunee i xu'un ja ka ndakua'a i nuu Su'si ma. Nde'ya ya sukan ka chunee ñayii ma xu'un ka ndakua'a i nuu Su'si ma. Te kua'a xiku ma chi ni ka chunee kua'a de xu'un.

⁴² Sani te ni kenda in ña'a ni ji'i yii ma, te kúnda'vi xeen ña. Te ni jan chunee ña uu xu'un lilikin, masu ka ndee ya'vi xeen i.

⁴³ Sani te Jesús ma, ni kana ya tee ka ndikin ya ma, te jiña'a ya:

—Ja ndaa ká'an sa ja ña'a nda'vi ni ji'i yii ma, ni ndakua'a kua'a-ka ña nuu Su'si ma sana ndaka-ka ñayii ni ka chunee xu'un i ma,

⁴⁴ chi vaa ndaka i ni ka ndakua'a nuu Su'si ma ja ni kendoo-nka ma-ni. Kovaa ña'a ya'a, visi kúnda'vi

ña te jiniñu'u xeen-ka ña ma, kovaa ni ndakua'a ña nuu Su'si ma ndaka ja neva'a ña ja koteku ña ma —kúu ya jiña'a ya.

13

Jesús ma, ni ka'an ya ja veñu'u ka'nu ma chi ndatnana i

(Mt 24:1-2; Lc 21:5-6)

¹ Ja ni ndee Jesús ma ini veñu'u ka'nu ma, in tee ndikin ya ma, jiña'a de:

—¡Teskua'a, nde'ya ni ja vivii ka ndaa yuu ni ka kuva'a veñu'u a ji'in ja sukan sukun sukun veñu'u a! —kúu de jiña'a de.

² Te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—¿Nde'ya ni ve'e na'nu ve'e sukun a? Kovaa ká'an sa ja ni-in-ka yuu masu kendoo siki in-ka yuu ja ndi'i kuiti i jin ndatnana —kúu ya jiña'a ya.

Na seña ko kuu kivi naa ñuu ñayivi a

(Mt 24:3-28; Lc 21:7-24; 17:22-24)

³ Sani te kuan koo de ji'in ya Yuku Tnu Olivo ma kuan ndaya'a nuu kátuu veñu'u ka'nu ma. Te Jesús ma, ni jinkoo ya. Sani te Pedro ma, Santiago ma, Juan ma, ji'in Andrés ma, ni ka kene'e siin de ya, te ka jikan-tnu'u de ya:

⁴ —Na nde kivi ko kuu sukan, te nde a ko kuu seña ja sani te ko kuu ndaka sukan ká'an ni a —ka kuu de ka jiña'a de.

⁵ Sani te Jesús ma, ni keja'a ya jiña'a ya:

—Jin konee ni cuidado ja ñatuu ni-in ñayii ko xnda'vi ña'a,

⁶ chi vaa ki koo kua'a xeen i ja jin sa'a i tnu'u ja maa sa ka kuu i, te sa'a jin ka'an i: "Maa sa kúu Cristo ma", te jin xnda'vi i kua'a xeen ñayii.

⁷ Nú ni ka jini ni ja ka ka'an i ja ka kanaa ñayii in ñuu ji'in in-ka ñuu ya'a yukan ma, máko jin koyu'u ni, chi vaa sukan ko kuu, kovaa masu já ni jinu kúu.

⁸ Vaa in ñuu ka'nu kanaa ji'in in-ka ñuu ka'nu, te in ñayii tátnuni in ñuu ka'nu ma, kanaa i ji'in in-ka ñayii tátnuni in-ka ñuu ka'nu ma, te kua'a ñuu jin tnaa xeen, te jin ndatnana kua'a ve'e, te koo soko koo tnama. Te ndaka cha'a chi yika kéja'a tnundo'o tnuneni ma-ni kúu.

⁹ Ndi jin, jin ko koto va'a ni maa ni, chi vaa jin tnii ña'a i, te jin xsia'a ña'a i nuu tee ka ja'nde tniñu ñayii ñuu judío ma, te jin kani ña'a i ini veñu'u lilikin ma. Te jin sa'a i ja jin koo ni onde nuu tee ka tatnuni ma, ji'in nuu rey ma, ja kuechi ja ka ndikin ña'a ni maa sa a. Kovaa sukan, te kuu jin kaxtnu'u ni nuu tee yukan sukan sa'a sukan kúu Su'si ma ji'in ñayii ma.

¹⁰ Chi xi'na-ka jiniñu'u ja jin kaxtnu'u ni tnu'u vii tnu'u va'a ma nuu ndaka ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a, te sana ko kuu sukan.

¹¹ Te nú ni ka jan xsia'a ña'a i nuu tee ka tatnuni ma, te máko jin ko ndi ini ni ja naxe jin ndakone'e ni ma chi ora yukan, te taa maa Su'si ma na tnu'u jin ka'an ni ma, chi vaa masu maa ni jin ka'an ma, su'va maa Xtumani Ndios ma ka'an ora yukan.

¹² Te suni tee ndi-tna'a ñani de ma, jin ndax-tekuechi tna'a de, sukan-va'a jin ka'ni tna'a de. Te yuva i ma, xtekuechi de sa'ya de ma. Te maa i ja

ka kuu i sa'ya de ma, jin ndakokuiñi i nuu de, te jin ka'ni i de.

¹³ Te ni-ka'nu ñuu ñayivi a jin ndakiti ini i nuu ni ja kuechi ja ka ndikin ña'a ni a, kovaa nde ni kanda ja kondikin ña'a ni ma onde kivi xnaa sa ñuu ñayivi a chi ndani'i ta'vi ni.

¹⁴ 'Nú ni ka jini ni ja núkoo in ja masu kúnimani i nuu Su'si ma ini veñu'u ka'nu iyo Jerusalén ma nuu masu iyo ja koo i ma (na in ka'vi tnu'u ya'a, te skua'a ñukuun i, sukan-va'a jaku'ni ini i nawa kúni ka'an ma), sani te ñayii ka iyo ñuu Judea ma, te jín kunu i yuku ma,

¹⁵ te nú na in iyo xini ve'e i ma, máko nuu i te ndivi i ve'e i ma ja kene'e i nawa ni xndoo i ma.

¹⁶ Te nú na in iyo yuku ma, máko ndakokuiñi i ve'e i ma ja ki ndi ke'en i sa'ma i ma.

¹⁷ Kivi yukan chi nda'vi-nka ña'a ka ñu'u sa'ya ma, ji'in ña'a ka neva'a suchi kuechi ka jaxi ma!

¹⁸ Chukan kúu ja jin kakan-ta'vi ni nuu Su'si ma ja máko kuu sukan kivi vijin ma,

¹⁹ chi vaa kivi yukan chi kivi tnundo'o tnuneni xeen ko kuu. Ũni in tnundo'o ja masu nama ni yo kuu sukan onde kivi ni sa'a Su'si ma ñuu ñayivi a, te onde kenda kivi kenda tnundo'o tnuneni ja ni jani ini Su'si ma ja ko kuu ma ni-ka'nu ñuu ñayivi a. Te nú ni jinu ma, ni masu sa'a-ka ya sukan.

²⁰ Te nú Iya Tátununi ma, ma ndaka'nde sava ya kivi yukan, kivi tnundo'o ma, masu na in kaku. Kovaa kuechi ja kútoo ya ndaka ñayii ni ndakaji maa ya ma, chukan kúu ja ndaka'nde sava ya kivi yukan.

²¹ 'Te nú jin ka'an i nuu ni: “Jin konde'ya ni ja ya'a iyo Cristo ma”, xi “Jin konde'ya ni ja yukan iyo

ya”, másu ko jin kandija ni.

²² Vaa ki koo tee jin xnda'vi ña'a ja Cristo ma ka kuu de, xi jin xnda'vi ña'a de ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u ni wa'a Su'si ma ka kuu de, te jin sa'a kua'a de milagru, sukan-va'a jin xnda'vi ña'a de, te jin ku'un ini de ja onde ñayii ni ndakaji Su'si ma jin ndaxnda'vi de.

²³ ¡Chukan kúu ja jin konee ni cuidado! Ndaka já ni xtu'va ña'a sa a, sukan-va'a ma jin xnda'vi ña'a i.

*Kivi ndii Jesucristo iya ni kii ñayivi ñuu ñayivi a
(Mt 24:29-35, 42, 44; Lc 21:25-36)*

²⁴ 'Kovaa ne'un kivi yukan, nú ni jinu ni ka ndo'o ni ka neni ñayii ma, te kandii ma chi masu kotnuu-ka i, te masu ndii-ka, te yoo ma, suni masu kotnuu-ka i,

²⁵ te tiuxini ma chi jin kun-kava i andivi ma, te ndaka ja ka iyo andivi ma chi ndaskanda Su'si ma.

²⁶ Sani te jin kuni ñayii ma ja saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a, ja ndenda sa nuu viko ma ji'in ndaka tnu'u ndee tnu'u ndatnu sa ji'in jayiñu'u sa ma.

²⁷ Te tetniñu maa sa ángel ma ni-ka'nu ñuu ñayivi a, onde nuu jakituu andivi ma ji'in ñu'ú a, te jin ndaxtutu i ndaka ñayii ni ndakaji sa te ni ka kanda i ni ka yo ndikin ña'a i ma.

²⁸ Jin kutu'va ni tna'a ja káxtnu'u sa siki tnu higo ma. Nú ni ka ndaka'ndi nda'a tnu ma ja ve jin nana koo i ma te ni ka nduyute nda'a tnu ma, te ka jini ni ja ve kuyatni kivi ndukuui ñuu ñayivi a.

²⁹ Suni sukan ko kuu nú ka jini ni ja ka yikuu ndaka tna'a ja ni ka'an sa a, te jin kona'a ni ja sani te saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a chi já ve kuyatni sa ye'e ma.

³⁰ Ja ndaa ká'an sa ja masu yanduu ja ndaka ñayii tiempu ya'a, jin kuni i ja sukan ko kuu.

³¹ Andivi ma ji'in ñuu ñayivi a chi jin naa i, kovaa tnu'u ká'an sa a chi masu yanduu ja sukan ko kuu.

³² Kovaa ja kivi ma ji'in ora ma, masu na in jini, ni a ángel Su'si ma ja ka iyo i andivi ma, ni a saña ja kúu sa Sa'ya ya a chi maa in-ni Yuva o Su'si ma na'a na kivi ko kuu sukan.

³³ Chukan kúu ja jin konde'ya va'a ni, te jin koo tu'va ni, te jin kakan-ta'vi ni nuu Su'si ma, vaa masu na in jini na kivi ko kuu.

³⁴ Cha'a chi sukan kúu in tee ja sani te ki'in de in-ka ñuu, te sacargu de ñayii ka jinukuechi nuu de ma ja jin ko koto va'a i ve'e de ma. Te tátununi de nuu ndi-in ndi-in i nde tniñu jin sa'a i ma, te ñayii jito ye'e ma, na ko koto va'a i. Sukan ko kuu kivi ndii sa ma.

³⁵ Chukan kúu ja jin konde'ya va'a ni, te jin koo tu'va ni, vaa masu ka jini ni na ora ndenda sa ja kúu sa iya tátununi nuu ni ja ka kuu ni ñayii ve'e sa ma, nú já ve kunee ma, xi sava ñuu ma, xi ora já ka kana li'li ma xi ora já ve ndii ma,

³⁶ nasa sanaa-ni, te ndenda sa te ndani'i ña'a sa ja ka kixi ni.

³⁷ Sukan ká'an sa nuu ndaka ni a, te suni sukan ká'an sa nuu ndaka-ka ñayii ma: ¡Jin koo tu'va ni, te jin ko koto va'a ni maa ni! —kúu ya jiña'a ya.

14

*Ni ka chutna'a tnu'u de naxe jin tnii de Jesús ma
(Mt 26:1-5; Lc 22:1-2; Jn 11:45-53)*

¹ Kúni-ka uu-ka kivi, te ko kuu Viko Pascua ma, kivi ka jaa i xtatila ñatuu na levadura yi'i ma. Tee

ka tatnuni nuu sutu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ka ndatnu'u tna'a de ka nduku de naxe jin xnda'vi de Jesús ma te jin tnii de ya te jin ka'ni de ya.

² Kovaa jaku de ka ka'an:

—Masu kuu ne'un viko ma. Nú ña'a, te ñayii ma, jin ndakiti ini i nuu o, te jin kana jin kayu'u i nuu ka iyo o a —ka kuu de ka ka'an de.

In ña'a, ni chiso ña ndute jáxiko asi xini Jesús ma (Mt 26:6-13)

³ Te Jesús ma, ni ja'an ya ñuu Betania ma, ve'e tee kúu Simón ma, tee ni yo ndo'o kue'e lepra ma. Nani núkoo ya nuu mesa ma, ni kenda in ña'a, yinda'a ña in botella, te nanimaa vidriu nani alabastru kúu i, te yukan ñu'u ndute jáxiko asi nanimaa ita nani nardo ma. In ja ndee ya'vi xeen kúu i. Te ni ta'vi ña vidriu ma, te ni chiso ña ndute jáxiko asi ma xini Jesús ma.

⁴ Te jaku ñayii ka iyo ma, ni ka ndakiti ini i, te ka ka'an nuu tna'a i:

—¿Nava'a ni skenaa ña ndute jáxiko asi a?

⁵ Va'a-ka nute ni kuya'vi de, vaa vi'i-ka uni cientu denariu kondee de, te kuu jin chindee o ñayii nda'vi ma —ka kuu i ka ka'an i, te ka ka'an i tnu'u ña'a yukan.

⁶ Kovaa Jesús ma, jiña'a ya:

—Jin kua'a ni tnu'u. ¿Nava'a ka xtna'a ni ña? Vaa ña'a ya'a chi tna'a ja ni sa'a ña'a ña a chi in ja va'a kúu.

⁷ Vaa ñayii nda'vi ma chi jin koo i ji'in ni ni-kani ni-jika, te kuu jin chindee ni i ndeva'a-ni na kii ka kuni ni ma, kovaa saña chi kenda kivi ja masu koo-ka sa ñuu ñayivi ya ji'in ni.

⁸ Te ña'a ya'a chi ni sa'a ña'a ña ndaka ja iyo ja kuu sa'a ña ma, te vaa ja ni chi'i ña'a ña ndute jáxiko asi a, te cha'a kúu ja ni satu'va ña yikikuñu sa a, sukan-va'a koo tu'va i kivi jin chu'u ña'a ni ma.

⁹ Te ja ndaa ká'an sa ja ndeva'a-ni nuu jin kaxtnu'u i tnu'u vii tnu'u va'a káxtnu'u sa a, suni jin ndaka'an i tna'a ja ni sa'a ña'a ña'a ya'a, te sukan, te jin ndaka'an i ja vii ja va'a ni sa'a ña ma —kúu ya jiña'a ya.

Judas ma, ni ke'en-su'va de Jesús ma

(Mt 26:14-16; Lc 22:3-6)

¹⁰ Judas Iscariote ma, in tee ni yo kuu ndi-uxi uu tee ni ka yo ndikin ya ma kúu de, te ni ja'an de ni jan kuña'a de nuu tee ka tatnuni nuu sutu ma sukan ke'en-su'va de Jesús ma, te ndakua'a de ya nuu nda'a tee yukan.

¹¹ Ja ni ka jiniso'o tee yukan, te ni ka kutachi xeen de, te ni ka skuiso de ja jin kua'a de xu'un Judas ma. Te ni keja'a Judas ma nduku de na ora ko kuu ja ke'en-su'va de Jesús ma.

Kivi ni kuxini ñukuun Jesús ma ji'in tee ka ndikin ya ma

(Mt 26:17-29; Lc 22:7-23; Jn 13:21-30; 1 Co 11:23-26)

¹² Kivi ni keja'a viko ka jaa i xtatila ñatuu na levadura yi'i ma, kivi ka ja'ni i in ndikachi jaa ja ka ndakua'a i nuu Su'si ma ja ka ndakune'e i kivi ni ka ndayaa i nuu ñayii ñuu Egipto ma ja kúu i Viko Pascua ma, te tee ka ndikin Jesús ma, ka jikan-tnu'u de ya:

—¿Ndenu kúni ni ja jin koo sa jin satu'va sa ja jin kuxini o Viko Pascua a? —ka kuu de ka jiña'a de.

¹³ Sani te ni tetniñu ya uu tee ka ndikin ya ma, te jiña'a ya:

—Kuán koo ni ini ñuu ma. Yukan jin ndatna'a ni ji'in in tee ndiso de in kiyi ndute. Te jin kondikin ni de.

¹⁴ Te nuu ndivi de ma, te jin kuña'a ni nuu tee xi-ve'e ma: “Teskua'a o ma, sa'a ká'an de: ¿Nde a kúu ve'e nuu jin kaa sa xita ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in sa a? Vaa jin kuxini sa Viko Pascua a.”

¹⁵ Te tee yukan, kaxtnu'u de onde ve'e ichi sukun ma, in ve'e ka'nu nuu já ni nduvii ma. Te yukan jin satu'va ni ja jin kuxini o ma —kúu ya jiña'a ya.

¹⁶ Nduu tee ni tetniñu ya ma, ni ka ke koo de, te kuan koo de ini ñuu ma. Te ni ka ndani'i de sukan ni jiña'a Jesús ma, te ni ka satu'va de ja jin kuxini de ji'in ya Viko Pascua ma.

¹⁷ Nuu ve kune ma, ni kenda Jesús ma ji'in ndi-uxi uu tee ka ndikin ya ma.

¹⁸ Nani ka jaa de xita nuu mesa ma, te Jesús ma, jiña'a ya:

—Ja ndaa ká'an sa ja in ni ja ka nukoo o ka jaa o xita a ke'en-su'va ña'a —kúu ya jiña'a ya.

¹⁹ Te ni ka kuxii ini de, te ni ka keja'a ndi-in ndi-in de ka jikan-tnu'u de ya:

—¿Saña kúu? —ka kuu de ka jiña'a de.

²⁰ Te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—In ni ja ndi-uxi uu ni a kúu, te nde ni xndoyo xtatila ni a ji'in sa nuu ko'o a ko kuu.

²¹ Saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a chi ndo'o sa sukan ká'an tutu ndee tnu'u Su'si ma ja ndo'o sa a, kovaa jnda'vi maa na in ke'en-su'va ña'a ma! Va'a-ka ko kuu i, nute ñatuu ni kenda i ñuu ñayivi ya nkuu —kúu ya jiña'a ya.

²² Nani ka kuxini de ji'in ya ma, te Jesús ma, ni tnii ya xtatila ma, te ni ndakuan-ta'vi ya nuu Su'si ma, te ni ta'vi ya, te ni wa'a ya tee ka ndikin ya ma, te jiña'a ya:

—Jin tnii ni, te jin kaa ni. Cha'a kúu yikikuñu sa a —kúu ya jiña'a ya.

²³ Sani te ni tnii ya in nuu ñu'u ndute uva ma, te ni ndakuan-ta'vi ya nuu Su'si ma. Te ni xsia'a ya nuu tee ka ndikin ya ma, te ndaka de ni ka ji'i jaku jaku ndute uva ma.

²⁴ Te jiña'a ya:

—Cha'a kúu niñi sa ja kati ma, sana jin ndani'i ta'vi kua'a xeen ñayii ma. Cha'a kúu in tnu'u jaa tátununi Su'si ma naxe jin koo va'a ni ji'in ya.

²⁵ Ja ndaa ká'an sa ja masu ko'o-ka sa ndute uva ya'a chi onde kivi jin koo tutu o nuu tatnuni Su'si ma te jin ko'o o ndute uva jaa ma —kúu ya jiña'a ya.

Jesús ma, ni ka'an ya ja Pedro ma, uni jichi ka'an de ja masu jini de ya

(Mt 26:30-35; Lc 22:31-34; Jn 13:36-38)

²⁶ Nu ni jinu ni ka jita de ji'in ya in yaa, te kuan koo de ji'in ya Yuku Tnu Olivo ma.

²⁷ Jesús ma, jiña'a ya:

—Ndaka ndijin chi ma jin kukanu ini-ka ña'a ni, te jin xndoo ña'a ni, vaa sukan ká'an tutu ndee tnu'u Su'si ma: “Ka'ni sa tee jito ndikachi ma, te ndaka ndikachi ma, jin kuitenuu ti.”

²⁸ Kovaa sani te ni ndateku sa ma, te koxtnuu sa ki'in sa ñuu Galilea ma, te sana jan koo maa ni —kúu ya jiña'a ya.

²⁹ Pedro ma, jiña'a de:

—Visi ndaka de na jin xndoo ña'a, kovaa saña chi ña'a —kúu de jiña'a de.

³⁰ Te Jesús ma, ni ndakone'e ya:

—Ja ndaa ká'an sa ja jakuaa vitna, ni ñatuu kana-ka li'li ma ja ku-uu jichi ma, te já ni ku-uni jichi ja ká'an ni ja ñatuu jini ña'a ni —kúu ya jiña'a ya.

³¹ Kovaa maa de chi jiña'a de:

—Visi na kúu sa ji'in ni, kovaa masu ka'an sa ja ñatuu jini ña'a sa —kúu de jiña'a de, te ndaka-ka de ka jiña'a sukan.

Nuu nani Getsemaní ma, ni ja'an Jesús ma ni jikan-ta'vi ya nuu Su'si ma

(Mt 26:36-46; Lc 22:39-46)

³² Sani te ni jan koo de ji'in ya in nuu nani Getsemaní, te Jesús ma, jiña'a ya nuu tee ka ndikin ya ma:

—Jin kunukoo ni ya'a, nani ki'in sa jin kakan-ta'vi sa nuu Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

³³ Te ni jeka ya Pedro ma, ji'in Santiago ma, ji'in Juan ma, te kuan koo de ji'in ya, te ni keja'a ya kúxii kúnda'vi ini ya,

³⁴ te jiña'a ya de:

—Jini sa ja onde ini anua sa a, kúxii xeen ini i, te ûni kuenda kúu sa kúni sa. Jin kendoo ni ya'a. Másu ko jin ko kusu ni —kúu ya jiña'a ya.

³⁵ Sani te kua'an-ka Jesús ma, te ni kujika-ka ya vala ma, te ni jinkoo jiti ya, te ni jakindeyi ya onde nuu ñu'ú ma, te jikan-ta'vi ya nuu Su'si ma ja nú kuu, te má kenda ora ndo'o neni ya ma.

³⁶ Te nani jikan-ta'vi ya ma, te sa'a jiña'a ya:

—Yuva maa sa, ja maa ni chi kuu sa'a ni ndaka, te nú kúni ni, te má ndo'o neni sa. Kovaa má ko kuu sukan kúni maa sa chi kó kuu sukan kúni maa ni —kúu ya jiña'a ya.

³⁷ Sani te ni ndakokuiñi ya nuu ka iyo de ma, te ni ndani'i ya de ja ka kixi de, te jiña'a ya Pedro ma:

—Simón, ¿kixi ni? ¿Ni ñatuu ni kuu kondito ni visi ja in ora?

³⁸ Jin kondito ni, te jin kakan-ta'vi ni nuu Su'si ma, sukan-va'a má ska'an ña'a tachi ma ja jin sa'a ni ja u'vi ma. Ndaka ni chi ka jani va'a ini ni, kovaa yikikuñu ni a chi vita xeen i —kúu ya jiña'a ya.

³⁹ Te kua'an ya in-ka jichi kuan kakan-ta'vi ya nuu Su'si ma. Te suni maa sukan-ni ni jiña'a ya ma, jiña'a tuku ya.

⁴⁰ Nu ni ndakokuiñi ya nuu ka iyo de ma, te ni ndani'i tuku ya de ja ka kixi de. Te ñatuu ka ni'i ini de naxe jin kuña'a de ya, vaa ûni ka ndandesin-ka nduchinuu de ma, ja jin kusu de ka kuni de.

⁴¹ Te nuu ni ndakokuiñi ya ja ku-uni jichi ma, te jiña'a ya:

—¿Ka yikuu-ka ndijin ka kixi ni? ¿Ka ndatatu ni? Já ni kuu-ni chi já ni kenda ora ja saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a chi jin ke'en-su'va ña'a i, te jin kunda'a ña'a tee ka ndiso kuechi ma.

⁴² Jin ndakoo ni, te jín koo o chi já ve kuyatni tee ke'en-su'va ña'a ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka tnii de Jesús ma

(Mt 26:47-56; Lc 22:47-53; Jn 18:1-11)

⁴³ Yikuu-ka Jesús ma ká'an ya, nuu ni kenda Judas ma, in tee ni yo kuu ndi-uxi uu tee ni ka yo ndikin ya ma. Te ni kenda de, te ka ndikin tna'a

de ji'in kua'a ñayii ka ndiso xeen ma, ka yinda'a i yuchi kúu espada ji'in karroti. Ñayii ya'a ka kuu ñayii ni ka tetniñu tee ka tatnuni nuu sutu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ji'in tee ka kuu ja'nu ma.

⁴⁴ Judas tee ni ke'en-su'va ya ma, ni wa'a de in seña, te jiña'a de:

—Tna'a tee chitu sa yikinuu de ma, tee yukan kúu de, te jin tnii ni de, te jin ku'ni va'a ni de, te jin koo ni ji'in de —kúu de jiña'a de.

⁴⁵ Chukan kúu ja ni jan tu'va de Jesús ma, te jiña'a de:

—Teskua'a —kúu de jiña'a de.

Te ni chitu de yikinuu ya ma.

⁴⁶ Sani te ni ka tnii ñayii ma ya, te kuan koo i ji'in ya.

⁴⁷ Kovaa in tee ndikin ya ma, ni tava de yuchi kúu espada ma, te ni jan ka'nde de in so'o tee jinukuechi nuu tee tátnuni nuu sutu ma.

⁴⁸ Jesús ma, ni jikan-tnu'u ya ñayii ma:

—¿Nava'a ve koo ndijin ji'in yuchi kúu espada ji'in karroti, ja jin tnii ña'a ni, kuenda tnu'u ja in kui'na kúu sa?

⁴⁹ Ndaka kii ni yo iyo sa ne'un ndaka ni ma, ni yo kaxtnu'u sa tnu'u va'a ma ini veñu'u ka'nu ma, te ñatuu ni ka tnii ña'a ni, kovaa sa'a ko kuu, sukan-va'a ko kuu sukan ká'an tutu ndee tnu'u Su'si ma —kúu ya jiña'a ya.

⁵⁰ Ndaka tee ka ndikin ya ma, ni ka jinu de, te ni ka xndoo de maa in-nka Jesús ma.

⁵¹ Kovaa in suchi jaa, ndikin i ya kua'an i, ñutuu i in sa'ma, te ni ka tnii ña'a tee kuan koo ji'in ya ma.

⁵² Kovaa ni xsiaa i sa'ma i ma, te ni jinu vichi i kua'an i.

Ni jan koo de ji'in Jesús ma nuu tee kaja'nde tniñu ñayii ñuu judío ma

(Mt 26:57-68; Lc 22:54-55, 63-71; Jn 18:12-14, 19-24)

⁵³ Ni jan koo de ji'in Jesús ma nuu tee tátñuni nuu sutu ma, te ni ka ndututu ndaka tee ka tatñuni nuu sutu ma, ji'in tee ka kuu ja'nu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma.

⁵⁴ Pedro ma, ndikin jika de ya onde nuke'e ve'e tee tátñuni nuu sutu ma, te ni jinkoo de nuu ka iyo tee ka jito veñu'u ka'nu ma, te ni kendoo de nduvixi de yu'u ñu'u ma.

⁵⁵ Tee ka tatñuni nuu sutu ma, ji'in ndaka tee ka ja'nde tniñu ñayii ñuu judío ma, ka nduku de in ja kuu kuiso kuechi Jesús ma, te jin ka'ni de ya. Kovaa ñatuu ni ka ndani'i de na kuechi ya ma.

⁵⁶ Visi kua'a de ma ka ka'an tnu'u te ñatuu ka ka'an ndaa de sukan ni yo sa'a ya ma, kovaa siin siin-ka ka ka'an de.

⁵⁷ Jaku de ni ka ndokuiñi, te ka xtekuechi de ya, te ka jiña'a de:

⁵⁸ —Saña chi ni ka jiniso'o sa ja ni ka'an de: “Saña chi kuu ndakana sa veñu'u ka'nu ni ka sa'a ñayii a, te nuu uni kii ma te ndasa'a sa in-ka, kovaa masu ñayii ma jin ndasa'a”, ni ka'an de —ka kuu de ka jiña'a de.

⁵⁹ Kovaa ni a sukan ma, masu nde ka ketna'a ja ka ka'an de ma.

⁶⁰ Sani te maa tee tatñuni nuu sutu ma, ni ndokuiñi de ne'un ndaka de ma, te ni jikan-tnu'u de Jesús ma:

—¿Ñatuu nawa ndákone'e ni? ¿Nawa kúu ja ka ka'an ñayii a ja kuu ni a? —kúu de jiña'a de.

⁶¹ Kovaa Jesús ma chi ni jasiyu'u ya, ni ñatuu nawa ni ndakone'e ya nuu tee tátununi nuu sutu ma. Te maa tee tátununi nuu sutu ma, ni ndakan-tnu'u tuku de ya:

—¿Ndijin kúu Cristo Sa'ya Su'si iya iyo ja jin ndachiñu'u o ma? —kúu de jiña'a de.

⁶² Te Jesús ma, jiña'a ya:

—Saña kúu. Te ndijin chi jin kuni ni ja saña ja kúu sa iya vee ñayivi ñuu ñayivi a, kunukoo sa xiñi kua'a Su'si iya kúu sa'a ndaka ma, te kenda kivi ndii sa te jin kuni ni ja ndenda sa nuu viko ka iyo andivi ma —kúu ya jiña'a ya.

⁶³ Sani te tee tátununi nuu sutu ma, ni kachi de sa'ma de ma, ja káxtnu'u de ja ni ndakiti xeen ini de, te jiña'a de:

—¿Naku jin nduku-ka o ñayii jin ndaka'an nawa ni yo sa'a de a?

⁶⁴ Já ni ka jiniso'o ndaka ni ja já ni ka'an de tnu'u ja masu játna ini Su'si ma. ¿Naxe ka ka'an ni? —kúu de jiña'a de nuu ndaka tee ka iyo ma.

Ndaka de ni ka kendoo ini ja iyo kuechi Jesús ma te kuiti kúu ya.

⁶⁵ Jaku de, ni ka keja'a de ka tusii de ya, te ni ka jasi de in sa'ma nuu ya ma, te ka kani de ya, te ka jiña'a de ya:

—¡Ka'an ni na in ni kani ña'a! —ka kuu de ka jiña'a de.

Te tee ka jito veñu'u ma, ka wa'a de tikatu yik-inuu ya ma.

*Ni ka'an Pedro ma ja masu jini de Jesús ma
(Mt 26:69-75; Lc 22:54-62; Jn 18:15-18, 25-29)*

⁶⁶ Pedro ma, iyo de ichi chii ma, nuke'e tee tátnuni nuu sutu ma. Te ni kenda in ña'a jinukuechi nuu tee tátnuni nuu sutu ma.

⁶⁷ Ja ni jini ña Pedro ma ja yikuu de nduvixi de yu'u ñu'u ma, te nde'ya ña de, te jiña'a ña:

—Ndijin tna chi ni yo ndikin ni Jesús tee ñuu Nazaret ma vi —kúu ña jiña'a ña.

⁶⁸ Te Pedro ma, jiña'a de:

—Masu jini sa tee yukan, te masu jini sa nawa kúu ja ká'an ni a —kúu de jiña'a de.

Te ni kee de ye'e ke'e ma. Sani te ni kana in li'li ma.

⁶⁹ Te ña'a jinukuechi nuu tee tátnuni nuu sutu ma, ni jini tuku ña Pedro ma in-ka jichi, te ni keja'a ña jiña'a ña nuu ndaka-ka ñayii ka iyo ma:

—Tee ya'a chi in tna'a tee ni ka yo ndikin Jesús ma kúu de —kúu ña jiña'a ña.

⁷⁰ Kovaa Pedro ma chi in-ka jichi ni jiña'a de ja ñatuu jini de Jesús ma.

Te ni kukuee-ka ma, te ñayii ka iyo yukan, ka jiña'a tuku i Pedro ma:

—Ja ndaa ndija ja ndijin kúu in tna'a tee ni ka yo ndikin tna'a ji'in Jesús ma, vaa in tee ñuu Galilea ma kúu ni —ka kuu i ka jiña'a i.

⁷¹ Sani te Pedro ma, jiña'a de:

—Chúnaa maa sa, nú masu ndija ja ká'an sa ja masu jini sa tee yukan —kúu de jiña'a de.

⁷² Te ora yukan-ni, te ni kana li'li ma ja ku-uu jichi, te ni ndaka'án Pedro ma ja sa'a ni jiña'a Jesús ma: “Ni ñatuu kana-ka li'li ma ja ku-uu jichi ma, te

jâ ni kuu uni jichi ja ká'an ni ja ñatuu jini ña'a ni.”
Sani te ni keja'a de nda'yu de, ja ndákani ini de.

15

*Ni ka ndaxsia'a i Jesús ma nuu nda'a Pilato ma
(Mt 27:1-2, 11-14; Lc 23:1-5; Jn 18:28-38)*

¹ Nuú jâ ve ndii ma, te ni ka ndututu tee ka tatnuni nuu sutu ma, ji'in tee ka kuu ja'nu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ji'in ndaka-ka tee ka ja'nde tniñu ñayii ñuu judío ma. Te ni ka ju'ni de Jesús ma, te kuan koo de ji'in ya, te ni ka ndaxsia'a de ya nuu nda'a tee kúu Pilato ma.

² Pilato ma, ni jikan-tnu'u de ya:

—¿Ndijin kúu rey táttnuni nuu ñayii judío a? —kúu de jiña'a de.

Te ni ndakone'e Jesús ma:

—Maa ni ká'an —kúu ya jiña'a ya.

³ Ndaka tee ka tatnuni nuu sutu ma, kua'a xeen ja ka xtekuechi de ya,

⁴ te Pilato ma, ni jikan-tnu'u de ya in-ka jichi:

—¿Ñatuu nawa ká'an ni? Te kua'a xeen ja ka xtekuechi ña'a i a —kúu de jiña'a de ya.

⁵ Kovaa Jesús ma, masu ni ndakone'e ya. Chukan kúu ja Pilato ma, ni sa'vi-nka ini de.

*Ni ka kundee maa ñayii ma, te ni tatnuni Pilato
ma ja jin ka'ni i Jesús ma*

(Mt 27:15-31; Lc 23:13-25; Jn 18:38–19:16)

⁶ Ne'un ndaka Viko Pascua ma, te Pilato ma chi ni yo kachi de ja kene'e de in ñayii vekaa ma, ndeva'a-ni na in ka ka'an maa ñayii judío ma.

⁷ Te in tee nani Barrabás ma, ji'in jaku-ka tee ni ka xtutu tna'a ji'in de ma, ka yinee de vekaa ma

kuechi ja ni ka ja'ni de in ñayii ne'un kivi ni ka kanaa de ji'in gobiernu ma.

⁸ Te ni ka kenda koo ñayii ñuu Israel ma, te ni ka keja'a i ka jikan i nuu Pilato ma ja sa'a de sukan sa'a de ndaka kuiya ma, te ka jiña'a i ja na kene'e de in ñayii yinee vekaa ma.

⁹ Te jiña'a Pilato ma:

—¿Ka kuni ni ja xsiaa sa rey tátnuni nuu ñayii judío a? —kúu de jiña'a de.

¹⁰ Chi vaa ni jinitnuni de ja tee ka tatnuni nuu sutu ma chi ni ka ndaxsia'a de ya nuu Pilato ma kuechi ja ka kukueñu ini de ma.

¹¹ Kovaa tee ka tatnuni nuu sutu ma chi ni ka jiña'a de ñayii ma ja jin kayu'u i ja jin kakan i ja xsiaa Pilato ma Barrabás ma.

¹² Te jiña'a Pilato ma nuu ñayii ka kayu'u ma:

—¿Kovaa nawa ka kuni ni ja sa'a sa ji'in tee ka xnani ni rey tátnuni nuu ñayii judío a? —kúu de jiña'a de.

¹³ Te ni ka kayu'u ndaka ñayii yukan ma, te ka jiña'a i:

—Kata kaa ni de nuu krusi ma —ka kuu i ka jiña'a i nuu Pilato ma.

¹⁴ Te jiña'a Pilato ma:

—¿Nava'a? ¿Na kuechi de? ¿Na nde a u'vi ni sa'a de? —kúu de jiña'a de.

Kovaa ñayii yukan chi ndaka i ni ka kayu'u nini'i-ka, te ka jiña'a i nuu de:

—Kata kaa ni de nuu krusi ma —ka kuu i ka jiña'a i.

¹⁵ Te Pilato ma chi ni kuni de ja kendoo va'a de ji'in ñayii ma. Te ni xsiaa de Barrabás ma, kua'an maa de. Te ni jinu, te ni ndaxsia'a de Jesús ma nuu

nda'a soldado ma, sukan-va'a jin kani de ya te jin kata kaa de ya nuu krusi ma.

¹⁶ Tee ka kuu soldado ma, ni jan koo de ji'in Jesús ma nuke'e palaciu ma, te ni ka ndututu ndaka-ka soldado ma.

¹⁷ Te ni ka skondii de ya in sa'ma kua'a tnuu, te ni ka sa'a de in corona iñu, te ni ka sonee de xini ya ma.

¹⁸ Sani te ni ka keja'a de ka kayu'u de ka ka'an de:

—¡Suchi ya'a kúu rey tátnuni nuu ñayii judío ma, vee! —ka kuu de ka ka'an de.

¹⁹ Te ka kuun de yutnu xini ya ma. Te ka tusii de ya, te ka jinkuiñi jiti de nuu ya kuenda tnu'u ja ka iyo xeen respetu de nuu ya.

²⁰ Nu ni jinu ni ka kasiki ndee de ya ma, te ni ka xtandiyo de sa'ma kua'a tnuu ni ka skondii de ya ma, te ni ka ndaskone'nu de ya sa'ma maa ya ma, te ni ka kene'e de ya ja jin koo de jin kata kaa de ya nuu krusi ma.

*Ni ka skuíta kaa de Jesús ma nuu krusi ma
(Mt 27:32-44; Lc 23:26-43; Jn 19:17-27)*

²¹ In tee ñuu Cirene ma, nani de Simón. Yuva tee kúu Alejandro ma ji'in Rufo ma kúu de. Ni ndenda de ja ni ja'an de yuku ma. Te ja ni ndaya'a de yukan, te ni ka xtetuu de tee ma ja kuiso de krusi Jesús ma.

²² Ni jan koo de ji'in Jesús ma in nuu nani i Gólgota ja kúni ka'an “Yiki Xini Ndiyi”.

²³ Te ni ka wa'a de ya vala ndute uva ni ka sakanuu de ji'in mirra, sukan-va'a ndajijin yikikuñu ya ma, kovaa Jesús ma chi ñatuu ni kuni ya ja ko'o ya.

²⁴ Sani te tee ka kuu soldado ma, ni ka skuíta kaa de ya nuu krusi ma. Te ni ka keja'a de ka chu'un

de suerte sa'ma Jesús ma, sukan-va'a nde sa'ma jin ndani'i in in de ma.

²⁵ Ka iin xtnee kuu nuu ni ka skuita kaa de ya nuu krusi ma.

²⁶ Te ni ka tee de in nuu tabla kuechi ni ka xtekuechi de ya ma, te sa'a ká'an: "Tee ya'a kúu rey tátnuni nuu ñayii judío a."

²⁷ Te suni ni ka skuita kaa de uu kui'na in in nuu krusi ma, in de xiñi kua'a ya ma, te in de xiñi satni ya ma.

²⁸ Vaa sa'a ká'an nuu tutu ndee tnu'u Su'si ma: "Ni ka jani ini i ja in ñayii sa'a ja u'vi kúu ya."

²⁹ Te ñayii ka ya'a ma, ka ka'an ndeva'a i nuu ya, ka skuiko xini i, te ka jiña'a i:

—Ndijin ja ká'an ni ja ndakana ni veñu'u ka'nu ma te nuu uni kii ma te ndajinu ndasa'a ni ma,

³⁰ te sa'a maa ni ja kaku ni, te ki nuu ni nuu krusi a —ka kuu i ka jiña'a i.

³¹ Te tee ka tatnuni nuu sutu ma, ji'in tee ka skua'a tnu'u ni kaxtnu'u Moisés ma, ka jakundee de ya, te ka ka'an de:

—Siin ñayii, ni sa'a de ja ni ka kaku i nuu tnundo'o ma, te maa de ma, ñatuu kuu naxe sa'a de ja kaku de nuu tnundo'o tnuneni a.

³² Te nú tee ya'a kúu Cristo tee kúu rey tátnuni nuu ñayii Israel ya, te kí nuu de nuu krusi a, sukan-va'a jín kuni o te jín kandija o ja ká'an de ma —ka kuu de ka ka'an de.

Onde tee ka ndenee nuu krusi ma ji'in ya ma, ka ka'an ndeva'a de nuu ya.

Sukan ni ji'i Jesús ma

(Mt 27:45-56; Lc 23:44-49; Jn 19:28-30)

³³ Te nuu ve kuu sava nduu ma, te ni-ka'nu ñuu ñayivi ma ni kuneé onde nuu ni kuu ka uni jañini ma.

³⁴ Te maa ora yukan kuu ora ni kayu'u nini'i Jesús ma ni ka'an ya:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?

Te tnu'u ya'a kúni ka'an, “Su'si maa sa, Su'si maa sa, ¿nava'a ni xndoo ña'a ni?”

³⁵ Te sava ñayii ka iyo yukan, ni ka jiniso'o i ja ká'an Jesús ma, te ka ka'an i ja Elías ma kána ya.

³⁶ Sani te in tee yukan, jinu de ni jan nu nduku de vala kachi, te ni chunee de nuu vinagre ma. Te ni chitnii de in nuu tnu yoo, te ni tenee de yu'u Jesús ma. Te ni ka'an de:

—Ni kuu na. Máko jin xtna'a-ka o de, te jín ko koto o nú kii Elías ma ki nune'e de tee ya'a nuu krusi a —kúu de ká'an de.

³⁷ Kovaa Jesús ma chi ni kayu'u nini'i ya. Sani te ni ji'i ya.

³⁸ Sani te sa'ma ndakaa nuu ii ini veñu'u ka'nu ma chi ni te'nde sasava i, te ni keja'a onde sukun ma, te ni kenda i onde ja'a sa'ma ma.

³⁹ Te tee tátnuni nuu soldado ma, ni iyo de nuu Jesús ma, te ni jini de ja sukan ni kayu'u Jesús ma te ni ji'i ya ma, te ni ka'an de:

—Iya ya'a chi ja ndaa ndija ja Sa'ya Su'si ma kúu ya —kúu de ká'an de.

⁴⁰ Suni ka iyo kua'a ña'a ka nde'ya jika ma. Ne'un ndaka ña ma iyo María Magdalena ma, ji'in Salomé ma, ji'in María ma ja kúu ña si'i tee kúu José ma ji'in Santiago tee lule-ka ma.

⁴¹ Ña'a ya'a chi ni ka yo ndikin ña Jesús ma, te ni ka yo jinukuechi ña nuu ya nuu ni yo iyo ya ñuu

Galilea ma. Suni ka iyo kua'a-ka tna ña'a ni ka yo ndikin ya ja ni ja'an ya ñuu Jerusalén ma.

Sukan ni ka chu'u i Jesús ma

(Mt 27:57-61; Lc 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁴² Nu ve kune ma, te vaa kivi ka satu'va ñayii ma ja kivi yutnee ma ko kuu kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma kúu,

⁴³ te iyo in tee ñuu Arimatea ma nani de José, te in tee kanuu kúu de ne'un tee ka tatnuni nuu ñayii Israel ma. Te tee yukan chi ndetu de ja kenda kivi tatnuni Su'si ma. Te ni jani ini de naxe sa'a de ma, te ni ja'an de nuu Pilato ma, te ni ndakan de ñunde'yu Jesús ma.

⁴⁴ Pilato ma chi ni kandava de ja ni jiniso'o de ja já ni ji'i ya ma, te ni kana de tee tátnuni nuu soldado ma, ja kakan-tnu'u de na nkuu saa tiempu ja ni ji'i ya ma.

⁴⁵ Te nuu ni jiña'a tee tátnuni nuu soldado ma sukan ni iyo ma, te tee nani Pilato ma, ni wa'a de tnu'u ja nune'e tee kúu José ma ñunde'yu Jesús ma.

⁴⁶ Sani te ni jan kuaan de in sa'ma va'a nani i lino, te ni nune'e de ñunde'yu Jesús ma, te ni chutuu de ya sa'ma ma. Te ni jinu, te ni jan chinee de ya in yavi ndene yika toto ma, te ni jasi de ji'in in yuu ka'nu ka'nu.

⁴⁷ Te María Magdalena ma, ji'in María si'i José ma, ka nde'ya ña ndenu ni ka chinee de ñunde'yu ya ma.

16

Nuu ni ndateku Jesús ma

(Mt 28:1-10; Lc 24:1-12; Jn 20:1-10)

¹ Ni ya'a kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma. Te ña'a kúu María Magdalena ma, ji'in Salomé ma, ji'in María si'i Santiago ma, ni ka jaan ña in ndute jáxiko asi, ja jin koo ña jin chi'i ña ñunde'yu Jesús ma.

² Sani te ne'e xtnee kivi keja'a smana ma, te nuu ve kana kandii ma, te kuan koo ña nuu yinee ñunde'yu Jesús ma.

³ Te ka ndatnu'u tna'a ña:

—¿Na in xtandiyo yuu ndesi ye'e yavi nuu yinee Jesús ma, ja jin kivi koo o ma? —ka kuu ña ka ndatnu'u ña.

⁴ Sani te ni ka ndonenuu ña, te ni ka jini ña ja yuu ka'nu ndesi ye'e yavi ma chi já ni kokoo i, te já nune ye'e yavi ma.

⁵ Te ni ka kivi koo ña yavi ma, te ni ka jini ña ja núkoo kuenda tnu'u ja in suchi jaa lado kua'a ma, ne'nu i in sa'ma kuijin kani kani, te ña'a yukan chi ni ka yu'u xeen ña.

⁶ Kovaa suchi yukan chi jiña'a i:

—Máko jin koyu'u ni chi jini sa ja ka ndanduku ni Jesús ni yo iyo ñuu Nazaret ma, iya ni ndakaa nuu krusi ma. Te já ni ndateku ya. Ñatuu na iya iyo ya'a. Jin konde'ya ni nuu ni yinee ya a, ja ñatuu ya.

⁷ Kuán koo ni, te jin kuña'a ni tee ni ka yo ndikin ya ma, te suni jin kuña'a ni Pedro ma ja maa ya chi já koxtnuu ya ki'in ya ñuu Galilea ma, sana jin koo ni. Te jin koo ni te yukan te jin kuni ni ya, vaa sukan ni ka'an ya ma —kúu i jiña'a i.

⁸ Sani te ni ka nde koo kunu ña, te ka jinu ña kuan nu koo ña, te ka ni'i ka ni'i-nka ña ja ka yu'u ña. Te

ñatuu ni ka ka'an ña nuu ni-in ñayii ma, kuechi ja ka yu'u ña ma.

Jesús ma, ni kenda ya xinañu'u nuu María Magdalena ma
(Jn 20:11-18)

⁹ Te Jesús ma, ni ndateku ya nuu ve ndii kivi keja'a smana ma, te ni kenda ya xinañu'u nuu María Magdalena ma, ña'a ni ndene'e ya uja tachi ma.

¹⁰ Ni ja'an ña, te ni kaxtnu'u ña nuu tee ni ka yo ndikin ya ma, vaa ka kuxii xeen ini de, te ka nda'yu de.

¹¹ Te ja ni ka jiniso'o de ja téku Jesús ma, vaa ni jini María Magdalena ma ya ma, kovaa masu nde ka kandija de.

Jesús ma, ni kenda ya nuu uu ñayii ni ka yo ndikin ya ma
(Lc 24:13-35)

¹² Te nuu ni kuu sukan ma, sani te Jesús ma, tuku-ka ni kenda ya nuu uu ñayii kuan koo ichi yuku ma.

¹³ Ñayii ya'a, ni jan koo i ni ka kaxtnu'u i nuu ndaka-ka ñayii ni ka yo ndikin ya ma, kovaa ni ñatuu ni ka kandija tna i.

Ni tatnuni Jesús ma sukan jin sa'a tee ka ndikin ya ma
(Mt 28:16-20; Lc 24:36-49; Jn 20:19-23)

¹⁴ Te kuee-ka ma, Jesús ma, ni kenda ya nuu ndi-uxi in tee ka ndikin ya ma, nani ka nukoo de nuu mesa ma. Te ni ndonda ya nuu de:

—¿Nava'a ñatuu ka kandija ni te ñatuu ka jaku'ni ini ni? —kúu ya jiña'a ya.

Chi vaa ñatuu ni ka kandija de ja ka ka'an ñayii ma ja ni ka jini i ya ma, vaa jâ ni ndateku ya ma.

¹⁵ Te ni tatnuni ya nuu tee ka ndikin ya ma:

—Jin koo ni ni-ka'nu ñuu ñayivi a, te jin kaxtnu'u ni tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma nuu ndaka ñayii ma.

¹⁶ Te ñayii kandija tnu'u vii tnu'u va'a ká'an sa a te kuandute i ma, ñayii yukan chi ndani'i ta'vi i. Kovaa ñayii masu kandija ma chi masu ndani'i ta'vi i.

¹⁷ Te milagru ya'a jin kuni ñayii ka kukanu ini ña'a i maa sa ma. Te jin ndakune'e ña'a i maa sa, te kuu jin ndene'e i tachi ka yinee ñayii ma. Te kuu jin ka'an i sa'an ja ñatuu ka ka'an i ma.

¹⁸ Te visi na jin tnii i koo ma, kovaa masu nawa sa'a ña'a ti. Te visi na jin ko'o i ja yi'i venenu ma, kovaa masu nawa jin ndo'o i. Te jin sonee i nda'a i siki ñayii ka ku'u ma, te jin nduva'a ñayii ma, vaa iyo sa ji'in i ma —kúu ya jiña'a ya.

*Sukan ni ndaa Jesús ma kuan no'o ya andivi ma
(Lc 24:50-53)*

¹⁹ Te ni jinu ja ni ka'an ya nuu de ma, te ni ndaa ya kuan no'o ya andivi ma, te ni nukoo ya xiñi kua'a Su'si ma.

²⁰ Te ndaka tee ka ndikin ya ma ni ka ke koo kuan koo de, te ka kaxtnu'u de tnu'u ni jiña'a ya ma ni-ka'nu ñuu ñayivi a. Te maa Iya Táttnuni ma, chindee ya de ja jin sa'a kua'a de milagru, sukan-va'a jin kandija ñayii ma tnu'u vii tnu'u va'a Jesucristo ma ja ka kaxtnu'u de ma. Te sukan kó kuu.

Tnu'u vii tnu'u va'a Su'si ma
New Testament, Psalms and Proverbs in Mixtec,
Magdalena Peñasco (MX:xm:Mixtec, Magdalena
Peñasco)

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Magdalena Peñasco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Magdalena Peñasco [xm], Mexico

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Magdalena Peñasco

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

e406ad16-26c0-570c-b2a2-463185e3fb73